

Univerzita Pardubice
Filozofická fakulta

K integraci dětí cizinců do české společnosti –
na příkladu Vietnamců ze dvou vybraných měst

Veronika Táborská

Bakalářská práce

2019

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Veronika Táborská**
Osobní číslo: **H16078**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **K integraci dětí cizinců do české společnosti - na příkladu Vietnamců ze dvou vybraných měst**
Zadávající katedra: **Katedra sociální a kulturní antropologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce se bude zabývat integrací dětí cizinců do České společnosti. Na základě kvalitativního výzkumu studentka ukáže, jaké faktory z každodennosti cizinců žijících v ČR ovlivňují integraci příznivě a jaké jí brání. Prostřednictvím kvalitativních metod zpracuje konkrétní případovou studii, využity budou metody zúčastněného pozorování a rozhovorů.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Brouček, S. 2003. Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR. EÚ AV ČR, Praha.

Drbohlav, D., D. Džurová, J. Černík 2007. Integrace cizinců, žáků základních a středních škol do české společnosti: příklad Prahy. Sborník České geografické společnosti.

Heckmann, F. 2003. The integration of Immigrants in European Societies. Stuttgart: Lucius.

Kocourek, J. 2005. Vietnamci v ČR. SOCIOweb. [online]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=199&lst=106>

Kocourek, J. 2006. Vietnamci v ČR. In: Leontiyeva, Y. a kol.: Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů. Sociologický ústav AV ČR, Praha.

Uherek, Z., Z. Korecká, T. Pojarová 2008. Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných imigračních skupin v České republice. Praha: Etnologický ústav AV ČR.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Lada Viková

Katedra sociální a kulturní antropologie

Datum zadání bakalářské práce: **30. března 2018**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. března 2019**

L.S.

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

PhDr. Adam Horálek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2018

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 26. 8. 2019

Veronika Táborská

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce, Mgr. Ladě Vikové, za její cenné rady a připomínky. Poděkování patří také paním učitelkám a vychovatelkám, které mi byly ochotné poskytnout rozhovory.

NÁZEV

K integraci dětí cizinců do české společnosti- na příkladu Vietnamců ze dvou vybraných měst

ANOTACE

Bakalářská práce „K Integraci dětí cizinců do české společnosti - na příkladu Vietnamců ze dvou vybraných měst“, která je konkrétně zaměřena na vietnamskou menšinu žijící na našem území. Předkládaná práce je založena na terénním výzkumu, který byl prováděn v jedné organizaci, napomáhající při integraci cizinců do české společnosti a dále pak na jedné základní škole. K zodpovězení položených výzkumných otázek jsou zvoleny metody rozhovoru a zúčastněného a nezúčastněného pozorování. Tato práce popisuje, jaké faktory z každodennosti cizinců žijících v ČR ovlivňují integraci příznivě a jaké jí brání. Dále se zaměřuje na to, jak se vietnamské děti zapojují do společnosti českých dětí a jak překonávají společenskou, jazykovou a kulturní bariéru.

KLÍČOVÁ SLOVA

Vietnamci, integrace, vietnamské děti, vietnamská komunita, Vietnam, vietnamský vzdělávací systém, vzdělávání cizinců, vietnamští žáci, Konfucianismus

TITLE

Towards Integration of Children of Foreigners into the Czech Society- On the Example of Vietnamese of Two selected Cities

ANNOTATION

This bachelor thesis focuses on the Vietnamese minority living in this country. The presented work is based on field research that was carried out in an organization, which helps with integration of foreigners into Czech society, and also at an elementary school. To answer the research questions, I have chosen methods of interviewing and participative and non-participative observation. This thesis also describes what factors from everyday life of foreigners living in the Czech Republic influence their integration positively or negatively.

This thesis also deals with the issue how Vietnamese children take part in the society of Czech children and how they manage to overcome the social, linguistic and cultural barriers.

KEYWORDS

Vietnamese, integration, Vietnamese community, Vietnamese children, Vietnam, Vietnamese school system, education of foreigners, Vietnamese pupils, Confucianism

Obsah

Úvod	10
1 Cíle, výzkumné otázky.....	13
2 Metodologie	14
2.1 Metody	14
2.2 Terén	15
2.3 Etické aspekty výzkumu	17
2.4 Informanti	18
3 Průběh výzkumu	20
4 Pojmy	22
5 Základní modely imigrační politiky	24
5.1 Diskriminační model	24
5.2 Asimilační model.....	25
5.3 Multikulturální (pluralitní) model.....	25
6 Příchod Vietnamců na území ČR.....	26
6.1 Co z historie přetrvává dodnes?.....	30
6.2 V čem se vietnamského chování často liší od našeho?.....	32
6.3 Některé tradice zachovávané Vietnamci i v České republice.....	36
6.4 Soužití na území ČR.....	38
6.5 „Boj tradic s novým prostředím“	39
7 Vzdělávací systém ve Vietnamu	42
7.1 Evropský vliv na vzdělávací systém ve Vietnamu	42
7.2 Současný vzdělávací systém ve Vietnamu	43
7.2.1 Předškolní věk	44
7.2.2 Školní věk	45
7.2.3 Vysoké školy	48
8 Vietnamské děti na českých školách	50
8.1 Nové jazykové prostředí	50

8.2	Dítě ve dvou kulturách.....	50
8.3	Zapojení vietnamských rodičů do vzdělávání dětí	52
8.4	Dítě jako laický tlumočník.....	54
8.5	Úcta k učiteli a ke vzdělání.....	55
9	Analýza vytvořených dat.....	58
9.1	Sebereflexe.....	58
9.2	Zodpovězení výzkumných otázek	61
10	Závěr	63
	Použitá literatura	65
	Přílohy.....	67
	Příloha I <i>Informovaný souhlas pro účastníky výzkumu</i>	68
	Příloha II <i>Otázky k rozhovoru</i>	69

ÚVOD

Stejně tak jako většina bohatších zemí, tak i Česká republika se v současné době potýká s výraznou migrací cizinců přicházejících často s vidinou vylepšení své ekonomické situace, popřípadě politicky uvolněnější pozice. Díky mé účasti na stáži v jedné z organizací, která dětem cizinců s integrací do české společnosti pomáhá, jsem měla možnost s těmito dětmi strávit určitý čas. Vietnamské děti zde tvořily nejpočetnější menšinovou skupinu, a proto jsem se na ně rozhodla svou bakalářskou práci zaměřit. Tato bakalářská práce se tedy bude zabývat faktory, které napomáhají, a naopak brání integraci dětí cizinců do české společnosti a bude také zkoumat vývoj migrace a česko-vietnamských vztahů na našem území. Brzy jsem jak z vyprávění dětí, tak i od sociálních pracovníků pochopila, že začlenění do české společnosti tyto děti nemají vůbec jednoduché. U některých dětí hrála největší roli jazyková bariéra, která jim bránila v zapojení se do třídního kolektivu a navázání kontaktu s ostatními spolužáky. Tento problém s neznalostí češtiny, tedy i velkého množství českých pojmů tak dále vedl k nepochopení a následnému nezvládnutí probíraného učiva a k odlišným schopnostem dětí zvládat metody české výuky, jež se od vietnamské výuky mohou lišit. Tato zjištění mě vedla k rozhodnutí svou bakalářskou práci zaměřit také na rozdíly a odlišné způsoby přístupu k dětem v českém a vietnamském školství, který jak jsem se mohla díky mému zjištění z výzkumu dozvědět, se skutečně objevuje. Dnes už je v České republice zcela běžné, že vietnamský žák má k dispozici během vyučování svého asistenta, který mu je v případě potřeby schopen s probíranou látkou pomoci a blíže mu ji dovysvětlit. Vietnamským žákům jsou také od paní učitelek nabízena různá doučování, kdy jsou s nimi ochotny ve svém volném čase probrat vše, co jim o hodinách nebylo jasné.

Prováděla jsem antropologický výzkum, přičemž jsem si zvolila dva terény. Po celou dobu provádění výzkumu jsem se snažila zamýšlet a co nejvíce se přiblížit odpovědím na mou výzkumnou otázku. Jaké faktory ovlivňují integraci cizinců pozitivně a jaké ji naopak brání?

Jedním z těchto terénů byla organizace, jež napomáhá integraci cizinců a jejich dětí do české společnosti, kam jsem měla možnost díky stáži docházet. Zde jsem zvolila metodu zúčastněného pozorování, kdy jsem se aktivně podílela na fungování multikulturního centra, s dětmi jsem zde přišla do přímého kontaktu, takže jsem měla možnost sledovat, jak se chovají jak v kolektivu ostatních dětí, tak pouze s paní vychovatelkou nebo se mnou. Zároveň jsem si vedla terénní deník, kam jsem si všechny tyto poznatky zapisovala. Mým druhým terénem byla jedna ze základních škol, kde jsem bohužel neměla možnost se v hodinách aktivně účastnit výuky dětí. V tomto případě jsem tak použila metodu nezúčastněného pozorování. Na druhou stranu jsem však měla možnost provést rozhovor s paní učitelkou, který mi pomohl docílit lepšího porozumění rozdílnému přístupu k českým a vietnamským dětem a také odlišnému školskému systému.

Mou původní vizí bylo provést rozhovory přímo i s vietnamskými dětmi a jejich rodiči. Toho jsem však bohužel nebyla schopná, neboť děti se zdály být k cizím lidem poněkud uzavřené, proto se domnívám, že otázkami bych je akorát vystrašila. Rodiče se mi nepodařilo zkontaktovat, jelikož jsem se od paní učitelky dozvěděla, že neumí česky, mým otázkám by tedy nerozuměli.

Práce je členěna do čtyř hlavních kapitol. Nejprve jsem popsala v kapitole metodologie, jaké metody jsem se rozhodla použít a přiblížila informanty, kteří se na mém výzkumu podíleli. V nadcházející kapitole jsem popsala terén, jenž jsem si pro svůj výzkum rozhodla zvolit, tedy již výše zmíněnou organizaci napomáhající při integraci cizinců do české společnosti, cíl této organizace, aktivity a možnosti využití služeb. Následně pak jednu ze základních škol, konkrétně třídu, kde se vyskytoval nejvyšší počet vietnamských žáků. V další kapitole blíže popisuji základní modely imigrační politiky, které dále dle mého názoru vedou k lepšímu porozumění následující kapitole, jež je věnována příchodu Vietnamců na území České republiky. Zde popisuji historický vývoj vietnamské národnosti, její tradice a

odlišnosti české a vietnamské společnosti. Následuje kapitola, kterou věnuji vzdělávacímu systému ve Vietnamu. Danou kapitolu jsem se do své práce rozhodla zakomponovat z důvodu přiblížení odlišností v českém a vietnamském školství, které jsem se mohla dozvědět díky načtené literatuře. K lepšímu porozumění těchto rozdílů mi posloužil i rozhovor, jenž jsem provedla s vietnamskou dívkou, jež několik let žila a studovala ve Vietnamu a poté spolu s rodiči imigrovali do České republiky. Má tedy mnoho zkušeností jak s vietnamským, tak i českým školským systémem. Díky tomuto rozhovoru jsem měla možnost rozšířit si obzory o informace, které bych se například pouze čtením literatury nedozvěděla. Poslední kapitola této práce se zabývá vietnamskými dětmi na českých školách. V této kapitole popisují, jak se vietnamské děti vypořádávají s neznalostí češtiny a celkově s neznalostí české kultury, jak velké problémy jim dělá integrace do kolektivu českých dětí, popřípadě jak se s kulturním šokem vypořádávají. Tato kapitola je zaměřena také na bilingvní děti neboli děti, které mluví dvěma jazyky, a jaké je díky tomu jejich postavení v rodině. V neposlední řadě se zde věnuji vztahu učitel – žák a tím i odlišnostem v projevování úcty k učitelům a vzdělání.

1 CÍLE, VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Cílem mého výzkumu bylo zjistit, jaké faktory pomáhají a jaké naopak brání integraci dětí cizinců do české společnosti. Pokusila jsem se především o přiblížení problematiky integrace těchto dětí, snažila jsem se poukázat na podmínky, v jakých jsou vychovávány a celkově na odlišnosti, jak vietnamského a českého myšlení, tak i na způsob života a dodržování zvyků a tradic. Osobně se domnívám, že i přesto, že vietnamská národnost patří již od mateřských až po střední školy k těm nejrozšířenějším, je toho o jejich způsobu života, tradicích a zvycích společnosti známo velmi málo. Proto bych tímto výzkumem a dílčími poznatky z něj chtěla přispět k rozšíření povědomí o této národnosti a přiblížit problematiku integrace dětí cizinců na naše území. Dále se zaměřím na to, jak vietnamské děti zvládají začlenění se do české společnosti a také zařazení se do kolektivu ve škole, jaké vztahy mají se svými vrstevníky, zda mají tendenci vyhledávat kontakt pouze s dětmi stejné národnosti a spíše se stranit zbytku třídy českých dětí a také jsem se na základě studia jednotlivých případů pokusila zjistit, zda právě české děti určitým způsobem řeší jejich odlišnou národnost či nikoliv. Dále jsem se zajímala o to, jak se vietnamské děti naučily češtinu, kdo jim nejvíce pomohl, zda to pro ně bylo obtížné či nikoliv a zda mluví doma s rodiči česky nebo vietnamsky. S tímto úzce souvisí otázka vzdělání. Paní učitelek a vychovatelek jsem se ptala na to, jak děti zvládají přípravy do školy i samotné učivo, zda mají s něčím problémy a popřípadě, s čím a jak se liší jejich studium od studia českých dětí.

Výzkumná otázka:

Jaké faktory napomáhají integraci vietnamských dětí do české společnosti a jaké ji naopak brání?

Prostřednictvím použitých metod bych chtěla dospět k co největšímu množství získaných informací, které mi pak pomohou k co nejobektivnějšímu zpracování dat.

2 METODOLOGIE

2.1 Metody

Prostřednictvím kvalitativních metod zpracuji konkrétní případovou studii, využity budou metody zúčastněného pozorování a rozhovorů. K výběru informantů pro můj výzkum byla využita metoda sněhové koule neboli snowball sampling method. Řehák popisuje tuto metodu jako metodu spočívající ve výběru a následném oslovení jedinců z málo početných skupin na určitém území, které dále vedou ke kontaktování dalších členů dané skupiny, na které již předešli jedinci odkázali. Konkrétně v mém případě to byla paní učitelka ze základní školy, s níž jsem provedla rozhovor a která mi následně dala kontakt na vietnamskou dívku, od které jsem se měla možnost dozvědět další a podrobnější informace (Řehák 2018).

K dosažení výsledků mého výzkumu jsem se rozhodla použít kvalitativních metod. Základem mého výzkumu je především vlastní případová studie v jedné základní škole. Mého šetření se tak zúčastnily především 4 osoby, přičemž z tohoto počtu byly 3 vietnamské děti a jejich paní učitelka. Díky svolení paní učitelky jsem měla možnost být přítomna v hodinách výuky dětí. Použila jsem metodu nezúčastněného pozorování, díky němuž jsem měla možnost děti pozorovat. Paní učitelka mě nejprve před začátkem vyučovací hodiny dětem stručně představila. Během výuky jsem seděla opodál a sledovala aktivitu dětí, do které jsem však nijak nezasahovala, pouze jsem si vedla záznamy a dělala poznámky o chování a vystupování dětí, které jsem poté zpracovala do terénního deníku. S paní učitelkou jsem poté provedla rozhovor. Paní učitelka s nahráváním rozhovoru souhlasila, což mi následně

pomohlo k co nejpřesnější interpretaci získaných odpovědí. Metodu zúčastněného pozorování jsem zvolila v mém dalším terénu, jak již zmíněném multikulturním centru, kam jsem docházela na stáž zhruba čtyři měsíce a děti po celou tuto dobu mohla pozorovat. Vietnamských dětí docházelo do centra kolem deseti, přičemž všem dětem bylo kolem 11 let. I zde jsem provedla metodu zúčastněného i nezúčastněného pozorování, kdy jsem si po každém stráveném dni s dětmi a vychovatelkami zapisovala své zjištěné poznatky do terénního deníku. Pozorování je základní metodou používanou výzkumníkem během terénního výzkumu. Jak píše o pozorování Hendl, schopnost pozorovat, stejně tak jako schopnost vést rozhovor, patří ke každodenním činnostem každého z nás. Pokud však provádíme kvalitativní výzkum, metodu pozorování si již dopředu promyšleně vybíráme. Konkrétněji klasifikuje Hendl metodu pozorování do dalších dimenzí, a to především dle účasti výzkumníka na dění. Metodu pozorování tak dělí především na zúčastněné a nezúčastněné (Hendl 2005: 191). Zúčastněné (participativní) pozorování řadí mezi „nejdůležitější metody kvalitativního výzkumu“ (Jorgensen 1989 in Hendl 2005: 192).

Metoda rozhovoru mi přišla nejvhodnější kvůli přímému kontaktu s informantem a díky možnosti získání co největšího počtu možných informací, podrobností a konkrétních příkladů, které bych jinou metodou nezískala. Provedla jsem tedy individuální rozhovor s paní učitelkou, která má všechny tyto děti ve třídě. Použila jsem metodu nestandardizovaného (nestrukturovaného) rozhovoru, kdy jsem si sice dopředu připravila okruh základních otázek, ale obsah a jejich pořadí jsem podle potřeby doptávání se a celkového směřování rozhovoru mohla měnit.

2.2 Terén

Jako terén jsem si vybrala jednu z organizací, která pomáhá vietnamským dětem při integraci do české společnosti, kam jsem docházela na stáž. Jméno této organizace nebudu z důvodu

anonymizace zveřejňovat. V terénu jsem se pohybovala zhruba dva měsíce, kdy jsem pravidelně docházela do multikulturního centra. Děti byly novým lidem velmi otevřeny, nedělalo jim problém se seznamovat, naopak byly rády, že přijde někdo nový. Byly velmi komunikativní, ochotny učit se novým věcem a o všechno se velmi zajímaly. Největší skupinku tvořily děti vietnamské. To, jak dobře se dokáží domluvit česky, závisí také hodně na tom, s kým se ve třídě baví. Pokud se vietnamské dítě baví většinu času pouze s jiným vietnamským dítětem, česky většinou moc dobře neumí. Když má však české kamarády, nedělá mu čeština problém. V multikulturním centru pořádají také různé soutěže, kdy vedle sebe soutěží ve dvojici, či trojici děti, které přijely do České republiky v podobnou dobu a jsou většinou i podobně staří. Ptají se jich na různé otázky z angličtiny, matematiky, češtiny, vlastivědy, a právě na těchto soutěžích se velmi dobře pozná to, s kým dítě kamarádí a tráví svůj volný čas.

V multikulturním centru jsem dělala i různou administrativu, kdy jsem řadila ke jménům dětí jména jejich rodičů, telefonický kontakt a adresu, kde bydlí. Ověřovala jsem, jaké podmínky musí cizinec splňovat, aby mohl legálně žít na našem území a dohledávala různé další informace, týkající se jeho změny pobytu. Potřebné podklady jsem připravovala pro celý tým sociálních pracovníků, kteří tyto informace dále předali tlumočnickům, za účelem následného přeložení cizincům.

Dalším mým terénem, kde jsem prováděla výzkum, za účelem přiblížit se co nejlépe odpovědím na položené výzkumné otázky, byla jedna ze základních škol v České republice. Provedla jsem rozhovor s paní učitelkou, která má nyní ve své třídě tři vietnamské děti. Děti jsem měla možnost pozorovat, provedla jsem metodu nezúčastněného pozorování, kdy jsem s dětmi strávila několik vyučovacích hodin, abych zjistila, jak se zapojují do výuky, jak rozumí probírané látce a jak jsou během hodin aktivní. Zajímalo mě ale také to, jak vychází se svými vrstevníky, zda dávají přednost spíše dětem stejné národnosti, tedy té vietnamské, nebo

rozdíly vůbec nevnímají, dále pak to, jak se celkově začleňují do společnosti ostatních dětí, jestli zde mezi dětmi dochází k nějakým problémům, s kterými se děti musí potýkat. Může se jednat o širokou škálu různých problémů, od posmívání až například po šikanu.

Během mé přítomnosti v hodinách jsem si mohla všimnout, že zasedací pořádek není nijak ovlivněn národností dětí. Na některých hodinách spolu seděli dva vietnamští žáci, na ostatních zase vietnamský žák s českým. Během přestávek jsem měla možnost zpozorovat, že děti mají dobrý kolektiv, bezproblémově spolu vycházejí a žádné dítě není odstrčeno nebo vyloučeno z tohoto kolektivu. Tyto informace mi byly poté také potvrzeny paní učitelkou během rozhovoru.

S paní učitelkou jsem následně provedla rozhovor, kdy jsem se ptala na různé otázky. Zajímalo mě, jestli se v České republice vietnamské děti již narodily, nebo sem přišly až později. Dále jsem se ptala na to, jaké vietnamské zvyky a tradice dodržují, jestli slaví spíše naše české svátky, nebo zda zůstávají věrni své vietnamské kultuře.

2.3 Etické aspekty výzkumu

Zpočátku jsem všechny účastníky výzkumu seznámila s tématem své bakalářské práce a jejím cílem či přínosem, kterého bych zodpovězením na položenou výzkumnou otázku chtěla dosáhnout. Při realizování mého výzkumu jsem všechny informanty i zmíněné instituce a organizace z důvodu ochrany osobních údajů a soukromí anonymizovala. Ve své práci tedy používám mnou vymyšlená jména jak vietnamských dětí, tak i sociálních pracovníků a paní učitelky. Během docházení na stáž, do již zmíněné organizace jsem získala informovaný souhlas v písemné formě od zde pracujících vychovatelek a sociálních pracovníků.

2.4 Informanti

Mými informanty byly vietnamské děti docházející do jedné nejmenované organizace, jejímž cílem je, jak již bylo výše zmíněno, pomoci cizincům a jejich dětem při integraci do české společnosti, přičemž některé z těchto dětí se v České republice již narodily, většina z nich sem však přišla až v předškolním věku a nastoupila zde do první třídy základní školy. Většině dětí, z celkového počtu dvanácti, přičemž polovina ovládala češtinu alespoň na základní úrovni, některým z nich dělala čeština problémy více, a to zejména těm dětem, které teprve nedávno přijely do České republiky. Naopak děti, které zde žijí již několik let, s češtinou žádné problémy neměly. Děti mluvily plynule, téměř bez jakýchkoliv chyb a rozuměly všem pojmům.

Dalším mým informantem, jak jsem výše zmínila, byla paní učitelka z jedné ze základních škol v České republice, která má ve své třídě tři vietnamské děti. Paní učitelka mi dovolila strávit s nimi ve třídě během vyučování několik hodin, abych mohla pozorovat, jak se děti během výuky a celkově v kolektivu, který je tvořen z velké části českými a třemi vietnamskými dětmi, chovají a zda mají nějaké problémy se začleňováním a komunikací.

Od paní učitelky jsem se dozvěděla, že již od malička toužila tuto práci dělat, jejím vzorem byla prý její paní učitelka, která jí učila již od první třídy. Velmi si ji oblíbila a prý už v té době si řekla, že jednou chce být jako ona. Práci učitelky nyní dělá již 27 let. Konkrétně na této škole je 3 roky a předtím pracovala na různých základních školách. Během své kariéry se setkala s několika vietnamskými dětmi. Tyto zkušenosti shrnuje tak, že s žádným vietnamským žákem nikdy neměla negativní zkušenost. Obecně lze prý říci, že vietnamští žáci jsou velmi pilnými a snaživými studenty, zároveň se chovají slušně a k učitelům přistupují zpravidla s velkou pokorou a respektem. Na této škole je prý velmi spokojená, u dětí ve své třídě si chválí jejich chování a správný přístup k učení, a své místo by, dle jejích slov, už neměnila.

Mojí poslední informantkou byla vietnamská dívka, kterou v této práci nazývám Anička. Kontakt na ní jsem získala díky paní učitelce ze základní školy, se kterou jsem provedla rozhovor. Anička žila několik let se svojí rodinou ve Vietnamu, poté však v jejích jedenácti letech migrovali do České republiky a Anička zde nastoupila do 5. třídy základní školy. Má tedy zkušenosti jak s vietnamským, tak i českým školským vzdělávacím systémem.

3 PRŮBĚH VÝZKUMU

Na stáž do nejmenované organizace pomáhající v integraci cizinců, jsem se dostala díky školní exkurzi, kdy jsme měli jako studenti tuto organizaci možnost navštívit. Ředitelka této organizace zde měla prezentaci, v níž nám představila fungování celé organizace, dále pak její poslání a v neposlední řadě i její cíle. Již při prezentování paní ředitelky mě poslání této organizace velmi zaujalo, dozvěděla jsem se mnoho nových informací o cizincích a bylo mi představeno plno problémů, s kterými se cizinci při integraci do české společnosti musí vypořádat, o kterých jsem do té doby neměla ani ponětí. Hned mě napadlo, že bych do této organizace mohla docházet jako dobrovolník na stáž. S paní ředitelkou jsem se domluvila na dvouměsíční stáži, přičemž jsem pomáhala paním vychovatelkám v multikulturním centru s dětmi, ale také s administrativními věcmi. Aktivně jsem se účastnila hraní různých společenských her. S dětmi jsem hrála například Kent, Prší, pexeso nebo karty. Dále jsem jim pomáhala s vypracováváním jejich domácích úkolů, které dostaly ve škole. Pořádali jsme však i různé vědomostní soutěže, kdy proti sobě děti buď ve dvojici, nebo ve trojici soutěžily ve správném zodpovězení na otázky z různých okruhů, od matematiky a angličtiny až přes vlastivědu. V tomto terénu jsem k přiblížení se odpovědím na mou výzkumnou otázku použila metodu zúčastněného a nezúčastněného pozorování dětí.

Po skončení této stáže jsem dále provedla rozhovor s paní učitelkou z jedné ze základních škol, která má ve své třídě 3 vietnamské žáky a jejichž hodin jsem měla možnost se zúčastnit a provést zde metodu nezúčastněného pozorování dětí.

Paní učitelka mi byla ochotna zodpovědět několik mých otázek, týkajících se integrace vietnamských žáků do české společnosti a do kolektivu českých žáků, dále pak vietnamské kultury, tradic a zvyků. Svým pozorováním jsem dospěla k názoru, že děti se začleňují do kolektivu bez problémů, paní učitelka mi dále potvrdila, že zde nedochází k žádnému posmívání vůči dětem jiné národnosti, ani k šikaně. Mohla jsem si však všimnout, že na

některých hodinách sedí spolu v lavici vietnamské děti, což však může být dáno zasedacím pořádkem ve třídě. Žádné problémy v komunikaci mezi českými a vietnamskými dětmi jsem nezpozorovala, jak české, tak vietnamské děti byly k sobě navzájem přátelské.

V poslední řadě jsem provedla rozhovor s jednou vietnamskou dívkou, kterou budu z důvodu anonymizace nazývat Anička. Na Aničku jsem dostala kontakt přes paní učitelku ze základní školy, v jejíž třídě jsem měla možnost provést nezúčastněné pozorování a následně s paní učitelkou provést rozhovor. Aničku jsem kontaktovala přes sociální síť Facebook s prosbou, zda by nebyla ochotná podílet se na mém výzkumu a přispět k němu odpověďmi na mé otázky. Ptala jsem se zejména na její zkušenosti s vietnamským a českým školským vzdělávacím systémem, dále pak na jejich odlišnosti, neboť mi bylo řečeno, že několik let studovala na jedné základní škole ve Vietnamu. Zpočátku musela mít českou asistentku¹, která jí se vším pomáhala. Jak s věcmi do školy, probíraným učivem, tak ale i celkově s tím, aby si zvykla na odlišný školský systém a jeho fungování.

¹ „Zapojení asistentů pedagoga do výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami se v České republice rozvíjí od devadesátých let minulého století [...] K výraznějšímu rozvoji práce asistentů směrem k podpoře integrace žáků se zdravotním postižením do běžných škol došlo až po roce 2004 s přijetím nového školského zákona. Asistentká profese byla oficiálně ustanovena v roce 1997 [...] Současná podoba práce asistentů vychází z legislativního sjednocení asistentké profese, ke kterému došlo uzákoněním předpisů z let 2004 až 2005 (školský zákon + vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami)“ (Asistent pedagoga 2013).

4 POJMY

V této části bych se ráda zaměřila na vysvětlení několika pojmů, které se týkají této problematiky a poslouží tak k lepšímu porozumění práce.

Imigrace

Imigrace je pojem související s přistěhovalectvím. „Jde o proces, kdy cizinci osídlují jinou zemi, než je jejich domovský stát“ (Floriánová 2013: 8). Šišková popisuje pojem imigrace jako velmi závažné jednání, které nenávratně zasáhne do života každého jedince. Stres z migrace dále Šišková přirovnává k těm nejhorším událostem, které se každému z nás mohou během našeho přihodit, a to například k úmrtí blízkého člena rodiny nebo rozvodu. Toto tvrzení však podle Šiškové neplatí pro „kvazi-uprchlíky“, kteří migrují pouze za vidinou zlepšení kvality jejich života. Naopak se týká uprchlíků, kteří jsou do nového prostředí nuceni přejít nedobrovolně, a navíc bez jakýchkoliv osobních kontaktů a materiálních a finančních prostředků. (Šišková 2001: 23).

Imigrant

Podle Floriánové je imigrant cizinec, který přišel do hostitelské země za účelem dlouhodobějšího pobytu. Český ekvivalent pro tento pojem je „přistěhovalec“ (Floriánová 2013: 8).

Konfucianismus

Konfucianismus je „vlivný směr staročínské filozofie, založený Konfuciem, později prohlášený za státní učení“ (Hubík 2018). Hubík pak dále dodává, že podle tohoto směru

zastává každý jedinec své pevné místo ve společenské hierarchii, které s sebou nese určité povinnosti, jež má za úkol v první řadě plnit (tamtéž). „Konfucius přesně stanovil vztahy podřízenosti a nadřízenosti a stal se trvalým stabilizujícím faktorem čínského společenského života“ (tamtéž). Konfuciánská morálka „nestanovovala privilegia původu, ale dávala přednost vzdělání a vnějšímu chování“ (Culianu a kol. 2001: 149).

Kulturní šok

Ke kulturnímu šoku dochází v případě kontaktu dvou odlišných kultur, jež jsou sobě navzájem neznámé. Jedná se o otřes psychologického rázu, jenž je oním kontaktem a určitou nečekanou situací či chováním osob dané kultury způsoben (Nešpor 2018).

Majoritní společnost

Majoritní společností označuje Floriánová takovou společnost, která je společností většinovou. Na daném území převládá počet jejich členů (Floriánová 2013: 8).

Migrace

Jak se můžeme dočíst u Floriánové, migrace je proces, při kterém dochází k přemísťování osob přes hranice jiného státu než domovského (Floriánová 2013: 8).

Minoritní společnost

Minoritní společnost definuje Floriánová naopak jako takovou společnost, která není většinová a na daném území má menší počet jejich členů, než má společnost většinová (Floriánová 2013: 8).

5 ZÁKLADNÍ MODELY IMIGRAČNÍ POLITIKY

Jak se můžeme dočíst v publikaci autorů Drbohlava a Uherka, modely imigrační politiky jsou subjektivní a existuje mnoho faktorů, které migraci ovlivňují. Přičemž „migrační pohyb nastává až za předpokladů, že faktory, které migranta z původního prostoru vytlačují a které ho přitahují do prostoru cílového, dosáhnou určité intenzity“ (Drbohlav, Uherek 2007: 6). Tyto faktory jsou zde nazývány jako „push“ a „pull“ faktory, přičemž jejich intenzita se mění s okolnostmi a subjektivními důvody (tamtéž). Zároveň Heckman dodává, že z evropských společností se staly přistěhovalecké země. „Iluze dočasného přistěhovalectví zmizela, je třeba integrovat nové skupiny lidí“ (Heckmann 2003: 12). Můžeme se tedy setkat s mnoha názory a hypotézami ohledně migrace, přičemž však existují tyto základní modely imigrační politiky, kterou jsou uvedeny níže.

5.1 Diskriminační model

Diskriminační model je dle Šiškové založen na dočasném a návratném pobytu cizinců. Imigranti jsou začleněni do určité společenské sféry, touto sférou může být například trh práce, už jim však není umožněno vstoupit do ostatních oblastí - nemají například možnost získat občanství a podílet se na politickém životě (účastnit se voleb) apod. Právní mechanismy i praxe tak usilují o odrazení a znemožnění přístupu cizinců do určitých sfér života, což má za následek socioekonomické znevýhodnění cizinců. Například Německo, Švýcarsko a Rakousko, jak víceméně praktikují tento model (Šišková 2001: 25).

Ve svém výzkumu, kdy jsem se bavila s Aničkou, jsem se dozvěděla, že její otec spolu s její rodinou migroval do České republiky za vidinou lepší práce, sociálních jistot a lepších ekonomických podmínek. Právě u něj platí diskriminační model, neboť se žíví prodejem oblečení, do jiných sfér života však nemá přístup. Nemůže se tedy například účastnit voleb a podílet se tak na politickém životě běžných občanů.

5.2 Asimilační model

Jak se můžeme dočíst u Šiškové, asimilační model je založen na jednostranném procesu, který si dává za cíl jednoduchou a rychlou adaptaci imigranta do nové společnosti. Imigrantovi je sice umožněno rychlé získání občanství, práv a povinností majoritní společnosti, na druhou stranu je od něj však očekávána ztráta jeho mateřského jazyka, specifických kulturních a sociálních rysů, za účelem co nejrychlejší asimilace do majoritní společnosti. Podle tohoto modelu se řídí imigrační politika a praxe Francie (Šišková 2001: 25).

5.3 Multikulturální (pluralitní) model

Termín multikulturální nebo také pluralitní model je Šiškovou označován jako jediný model, který naopak jazykovou, kulturní a sociální odlišnost minority od majority plně podporuje a na specifice minorit se staví. Stát proto do procesu integrace všemožně zasahuje za účelem podpory jejich rozvoje. Imigrantům jsou tak dána stejná práva ve všech společenských sférách, nejsou nijak diskriminováni a neočekává se od nich ani to, že se vzdají svých specifíků. V roce 2001 reprezentovali tento model Kanada, Austrálie, Švédsko a do jisté míry i Nizozemsko a USA (Šišková 2001: 25).

Šišková dále doplňuje, že výše uvedené „čisté typy“ se však v dnešní době již téměř nevyskytují. „Většina zemí se kloní k jednomu ze zmíněných modelů, často však aplikuje též některé aspekty, typické pro modely ostatní“ (Šišková 2001: 25). „Je také přirozené, že mnoho zemí prošlo v historii všemi modely, což je typické například pro Austrálii nebo USA“ (Šišková 2001: 25).

6 PŘÍCHOD VIETNAMCŮ NA ÚZEMÍ ČR

Tak jako většina bohatých zemí, tak i Česká republika se v současné době potýká s výraznou migrací cizinců přicházejících často s vidinou vylepšení své ekonomické situace, popř. politicky uvolněnější pozice. Stanislav Brouček se ve svém díle *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR* tvrdí, že první větší skupina Vietnamců, s nimiž mají Češi poměrně dlouhodobé zkušenosti, se objevila v roce 1956 (Brouček 2003: 6). Byly to děti z rodin postižených válkou. Mnohé z nich se již do své rodné země nevrátily a zůstaly zde u nás, vystudovaly a v této zemi se bezproblémově adaptovaly (Brouček 2003: 6). Základním rysem jejich chování po přesídlení bylo spoléhání se na vlastní síly. Migraci Vietnamců do ČR v devadesátých letech lze rozčlenit do několika proudů. První proud tvoří imigranti z Vietnamu přicházející za účelem sloučení rodiny. Druhý proud pak zahrnuje Vietnamce z Německa, kde na ně byl vyvíjen nátlak na reemigraci, ze Slovenska, Polska a Maďarska (Brouček 2003: 8). Nejčastější formou výdělečné činnosti většiny Vietnamců byl v devadesátých letech stánkový prodej nejrůznějšího zboží (elektronika, obuv, oděv, aj.). V poslední době, podle Broučka tedy myšlen rok 2003, kdy se o toto téma zajímal, se však podle něj tendence podnikání Vietnamců začalo měnit. Spousta z nich si otevírá kamenné obchody s rozmanitým sortimentem od potravin po oděvy. Další změnou je také zaměstnávání českých prodavačů ve svých obchodech, čímž vytváří nové pracovní příležitosti pro majoritní společnost. V tomto období také dochází k výrazným změnám ve struktuře vietnamské komunity. Vietnamci již nejsou koncentrováni kolem velkých továren a odborných učilišť, ale začínají být roztroušeni po celé České republice. Komunita již není tak přísně izolována od české majority, ale Vietnamci se stávají našimi sousedy, spolupracovníci, zaměstnanci, spolužáci. I když středem komunit se stávají tržnice, velkotržnice, velkosklady

apod. Pro Vietnamce v České republice není však život snadnou záležitostí. Přesto naprostá většina volí tuto zemi proto, že je to pro ně vidina na zlepšení své ekonomické situace. Již v minulosti sem přicházeli a v současnosti to není jiné, kvůli zvýšení svého výdělku, než jaký měli ve Vietnamu. Nemigrují ani ve jménu touhy po změně kulturního prostředí, nebo poznání čehokoli nového. Přicházejí nasadit a často i obětovat přítomnost svého života celodenní prací za materiální zisk v blízké budoucnosti (Brouček 2003: 9).

Jak se dále může od Broučka dozvědět, Vietnamci se dokáží vyrovnat s nesmírně obtížnými životními podmínkami. Umějí snášet provizorium značného stupně. Na druhé straně jsou plni naděje, že bude jednou lépe (Brouček 2003: 9).

Stejně tak Kocourek souhlasí s Broučkem, když ve svém díle Vietnamci v ČR tvrdí, že Vietnamci spolu s Ukrajinci tvoří nejpočetnější cizinecké komunity (Kocourek 2006: 4).

Podle Broučka Vietnamci chápou obchod jako „periodickou činnost“, skládající se ze dvou činností. Těmito činnostmi je nákup a prodej. Vietnamci sem nepřichází s úmyslem založit novou firmu, nýbrž proto, aby momentální investici, kterou vloží do zboží a jiných záležitostí, které podmiňují prodej, proměnil v momentální zisk (Brouček 2003: 5).

V první řadě, jak zmiňuje Brouček, kladou Vietnamci důraz na osobní soběstačnost a s ní také přichází na naše území. Tato vlastnost se promítá do komunální úrovně. Pokud mají nějaké potřeby či tužby, které směřují k majoritní společnosti, jsou to především žádosti o likvidaci byrokratických překážek, které jim zákony ČR staví do cesty v jejich svobodném podnikání. Sem patří například různé předpisy o režimu cizince, daňový systém a mnoho dalších. Tyto předpisy a pravidla slouží mimo jiné k maření výkonů osobní soběstačnosti každého Vietnamce v České republice (Brouček 2003: 7).

Ve vývoji migrace vietnamské populace do Československa se stal podle Broučka zásadním mezníkem rok 1973, kdy došlo ke zvýšení aktivity na straně Vietnamců, aby přiměli československou stranu k přijímání vietnamské pracovní síly v různých oborech ať už

na vyučení, zaučení či následnou praxi v ještě větším měřítku, než tomu bylo dosud. V roce 1973 totiž vládní delegace Vietnamské demokratické republiky navštívila Československo. Jednalo se zde o příchodu nových deseti až dvanácti tisíc vietnamských občanů k získání profesních zkušeností. Toto jednání vyústilo v mezistátní dohodu o migraci z Vietnamu do Československa (Brouček 2003: 10). „Vzájemné vztahy byly tehdy zahájeny shora a účelově, jelikož Československo potřebovalo více pracovní síly, a to zejména v pohraničí, a spolupráce v rámci socialistického bloku nabízela relativně příznivé podmínky, Severní Vietnam potřeboval vzdělávat své pracovní síly“ (Kocourek 2006: 1). Mimo jiné k příjezdu na naše území Vietnamce motivovala i vidina zisku lepšího vzdělání, ale také i zlepšení ekonomické situace a jejich celkové postavení ve Vietnamské společnosti.

Jak se dále o tomto tématu můžeme dočíst u Kocourka, k nejvyššímu nárůstu počtu Vietnamců v České republice došlo mezi lety 1979 a 1985, kdy na základě již výše zmíněné dohody přijelo do Československa kolem 30 – 35 tisíc vietnamských občanů, přitom většina z nich pracovala v dělnických profesích. Každý zaměstnavatel si musel vést evidenci vietnamských občanů, díky které se zjistilo, že většina těchto vietnamských přistěhovalců byli právě žáci středních odborných učilišť, stážisti a praktikanti (Kocourek 2006: 1). „Vietnamští občané pracovali například ve Spolaně v Neratovici, Frutě Mochov v Horních Počernicích, Blanických strojárnách ve Vlašimi, sklárnách Oloví na Sokolovsku a tak dále“ (Kocourek 2006: 1).

O druhé polovině 80. let píše Kocourek jako o letech, kdy došlo ke zvratu vzájemných vztahů mezi Československem a Vietnamem, a to zejména proto, že Vietnam začínal provádět hospodářské reformy a vietnamské hospodářství se pomalu otevíralo cizímu kapitálu především z Japonska, Číny a Francie. Československo tedy v důsledku toho odstoupilo od vzájemných dohod a smluv a přerušilo veškeré kontakty, což mělo za následek celkové snížení počtu obyvatel vietnamského původu na území Československa, jelikož se většina

musela vrátit zpět do Vietnamu, popřípadě změnit účel a formu svého pobytu, aby zde mohla zůstat. Tyto důležité události oslabily vzájemné vztahy těchto dvou zemí, avšak nepřerušily migraci do ČR (Kocourek 2006: 1).

Podle Kocourka se může zdát, že Vietnamci na naše území migrují pouze za vidinou rychlého ekonomického zisku, ve skutečnosti však tato migrace začíná mít dlouhodobější charakter. Z celkového počtu Vietnamců žijících dnes na našem území, z nich 40% vlastní povolení k dlouhodobému pobytu a tento podíl v posledních letech stále vzrůstá (Kocourek 2006: 1).

Jak tvrdí Kocourek, před rokem 1989 se Vietnamci usídlovali především v okolí velkých podniků a učilišť, nyní se stěhují spíše do větších měst jako je Praha, Brno, Plzeň a také se ve velké míře vyskytují v pohraničních regionech, tedy zejména v okolí Ostravy, Chebu, kde se často věnují prodeji zahraničním turistům (Kocourek 2006: 1).

Jak se dále můžeme u Kocourka dočíst, k tomu, aby mohli podnikat, potřebují živnostenské oprávnění, přičemž nezáleží na jejich původním vzdělání, či zaměření. Vietnamští podnikatelé se z většiny zaměřují na dovezené levné textilní, obuvnické a elektronické zboží, tabák, lihoviny a v pohraničních oblastech ještě další poptávané drobné zboží. V poslední době si můžeme všimnout, že se čím dál více objevují různé vietnamské restaurace a občerstvení, obchody s potravinami a mnoho dalších firem (Kocourek 2006: 1). „To zřejmě souvisí s rostoucí cenovou konkurencí na textilním trhu, na trhu levných výrobků“ (Kocourek 2006: 1). „Oblasti působnosti a podnikání vietnamské komunity se postupně výrazně diverzifikují“ (Kocourek 2006: 1).

„Častým fenoménem je, že si Vietnamci zřizují živnostenský list, ale náplň jejich činností a také pracovní režim v rámci některé z firem fakticky odpovídá režimu zaměstnance. Zaměstnaných Vietnamců je zde velmi málo. Mezi podnikatele se však podle Kocourka řadí

nejen stánkaři, ale také manažeři mezinárodních firem, těch je ovšem jenom menšina (Kocourek 2006:1).

6.1 Co z historie přetrvává dodnes?

Jak se můžeme dočíst u Novákové, již po mnohá staletí je vietnamské myšlení, náboženství a kultura ovlivňována třemi základními myšlenkovými proudy, a to buddhismem, konfucianismem a taoismem. Tyto tři ideové systémy jsou označovány jako Trojí učení, přičemž se vzájemně prolínaly a působily na všechny oblasti vietnamského života. Někdy docházelo k výraznému převládání jednoho proudu nad ostatními, nikdy však ani jeden nevyumizel a neztratil svůj vliv na vietnamské myšlení, hodnoty a tradice.

Vietnamský národ je známý pro svůj typický lidový charakter a hrdost na svou statečnost, což zřejmě souvisí s odhodláním ubránit se největší říši, říši Velikého Chána, která kdy na světě existovala. Současné rodinné vztahy se z historických dob příliš nezměnily, a i v současnosti si zachovávají své stálé tradice a hodnoty. Díky vlivu konfucianismu, který klade důraz na rodinu, rodina tak zůstává stále silnou životní hodnotou. Rodičům, starším sourozencům a učitelům se musí prokazovat úcta. Na druhou stranu mají starší povinnost starat se o „níže“ postavené. Hlavní reprezentativní funkci a postavení v rodině podle konfucianství připadá na muže. V tomto ohledu však proti konfucianství na území Vietnamu působí poměrně silné tradice obdivu ženy a matriarchální kultury. Společenské klišé však zachovává roli hlavy rodiny jako roli mužskou. V praxi tomu však často není a postavení žen se může od daných tradic a hodnot lišit. Dobrým příkladem je pro to postavení žen v řídicích pozicích vietnamských podniků a jiných vysokých funkcích (Nováková 2003: 1).

Nováková dále zmiňuje, že pravidla slušného chování učí příliš neřešit své vlastní problémy s ostatními a tím tak neztěžovat a nepřidělavat starosti svým blízkým. Na veřejnosti by se měl každý chovat slušně a tak, aby nedošlo ke konfliktu. Není slušné někoho

napomenout a dát najevo, že nemá pravdu a že se zmýlil. Vietnamci věří, že každý má právo na uvědomění si své vlastní chyby a že se vždy najde vhodná chvíle a příležitost, aby chybu napravil. Nikdo by neměl být přinucen „ztratit tvář“. Tvář přitom může ztratit i ten, kdo hrubě a přímo někomu něco na veřejnosti vytkne, jelikož přímé veřejné upozorňování a zmiňování chyb není považováno za upřímnost, ba naopak je to prokázání neslušnosti. Pokud je však opravdu potřeba poukázat na něčí chybu a nějaký problém vyřešit, vždy se situace řeší nepřímou cestou a s „výše“ postaveným. Tím může být například nadřízený anebo rodič. Šetrné řešení problémů a jejich sdělování nepřímou cestou a následné diskutování takovým způsobem, aby jedinec neztratil tvář, patří k hlavním tradicím, hodnotám a pravidlům vietnamského slušného chování.

Jak dále tvrdí Neumannová, další důležitou hodnotu pro Vietnamce zaujímá vzdělání, a to vzhledem k dlouhému období chudoby, absenci vzdělání a působení konfuciánské tradice. Vzdělání je pro rodiny velmi významné a tvoří podstatnou hodnotu při jejich nahlížení na život. Rodiny jsou proto často schopny za vzdělání svého dítěte utratit veškeré našetřené prostředky (Neumannová 2012: 21).

Jak dále doplňuje Šišková, významnou součástí vietnamské historie jsou také jeho vztahy s ostatními národy, především k Číňanům, Mongolům, Japoncům, Francouzům a Američanům (Šišková 2001: 101). „Číňané jsou často zmiňováni v souvislosti s tisíciletou nadvládou nad Vietnamem“ (Šišková 2001: 101). Podle autorky Šiškové a jejího díla *Menšiny a migranti v České republice*, jsou vztahy Vietnamců k cizincům v současné době ovlivňovány zejména rozvojem turismu ve Vietnamu. Zmiňuje zde například skutečnost, že cizinec je schopen utratit za jeden kokos desetkrát více než Vietnamec, to v očích domácích nezanechává vždy příliš dobrý úsudek, dojem či pověst o Evropanech či Američanech. Zastávají přitom takový názor, že Evropa a Amerika jsou vyspělé země, od kterých je možné se něčemu v ekonomické oblasti přiučit, na straně druhé jsou to však země, které vždy měli

zvykem se vměšovat do vnitřních záležitostí Vietnamu. Velice živá je dodnes vzpomínka na válku se Spojenými státy, jež je stále velice závažným tématem. Mnoho současníků dosud válku pamatuje a nese její následky, tvrdí Šišková (Šišková 2001: 101).

6.2 V čem se vietnamského chování často liší od našeho?

Autorka knihy *Menšiny a migranti v České republice* se v této kapitole zaměřuje pouze na některé rysy jednání a chování, které jsou pro Vietnamce typické a zároveň se od našich výrazně liší a byly a jsou často příčinou nedorozumění. Důležitou podmínkou pro vzájemné porozumění, je dle tvrzení autorky, přitom schopnost pochopit příčiny takového odlišného chování cizinců. Jako dobrý příklad tohoto chování uvádí Šišková vnímání úsměvu na tváři Vietnamců. O člověku, který trestá svoje dítě, si už tak ostatní lidé pomyslí, že je krutý. Vietnamci se u toho však často navíc usmívají. Tento úsměv je pro Evropany nepochopitelný a vnímají ho jako projev neskutečné krutosti (Šišková 2001: 101).

Prvním příkladem odlišného pojetí vietnamského a českého významu chování a projevení pocitů, je podle Šiškové, úsměv. Zatímco pro Evropany úsměv symbolizuje pocit radosti, humoru, veselosti a štěstí, pro Vietnamce nese několik dalších významů. „V kontextu nepříjemné situace nebo v nesnázích chce mluvčí zmírnit fakt, že se svými problémy obtěžuje“. Úsměv často také vyjadřuje omluvu, když například dotyčný nerozumí projevu mluvčího. Kdyby například Čech vysvětloval něco Vietnamci a on by se na něj celou dobu jen usmíval, Čech by měl radost, že Vietnamci mohl poradit a má ze svého skutku dobrý pocit. Nemůže však tušit, že Vietnamec se usmívá jen proto, že nerozuměl ani slovo z jeho projevu (Šišková 2001: 101).

Tyto projevy chování mi byly potvrzeny mými čtyřmi informanty, a to jak pozorováním, tak i z provedeného rozhovoru. Dále také z mých vlastních zkušeností, kdy jsem se s několika Vietnamci setkala a často se mě ptali na cestu, kudy mají jít a jak se tam

dostanou. Při každém mém vysvětlování Vietnamci kývali hlavou a usmívali se. Domnívala jsem se tedy, že jsem jim cestu pochopitelně vysvětlila a měla dobrý pocit, že jsem cizincům pomohla. Skoro pokaždé, když jsem se za nimi ohlédla a zkontrolovala, zda jdou tím správným směrem, většinou šli úplně na opačnou stranu, než jim ode mě bylo řečeno. Vietnamské děti dále dodaly, že se takto chovají i ve škole či v různých kroužcích. Když dané látce nerozumí anebo si nejsou jisty, co mají dělat, většinou se jen usmívají a pokývují hlavou, přitom vůbec netuší, co od nich paní učitelka nebo vychovatelka žádá. Takovéto chování mi potvrdila i paní učitelka, kdy mi sdělila, že vietnamským dětem se samozřejmě snaží nové učivo vysvětlit důsledněji než českým dětem, jelikož se zde vyskytují pojmy, se kterými se vietnamské děti doposud neselekaly a jsou pro ně tedy neznámé a nerozumí jim. Po vysvětlení od paní učitelky se všechny vietnamské děti prý zpravidla usmívají a pokývují hlavou, tváří se, že je jim vše jasné. Paní učitelka to tak také zpočátku brala, než si děti následující dny z nové látky nevyzkoušela a nezjistila, že děti vlastně novou látku vůbec nepochopily a nejsou ji na nic schopny odpovědět. Paní učitelka si pak proto v literatuře dohledala rozdíly v chování v české a vietnamské kultuře a hned jí bylo vše jasné. Závěrem lze tedy dodat, že je zapotřebí být si vědom odlišností v chování při setkávání se s novými kulturami a nezapomínat na to, že ne vždy to, co se nám nějak jeví, znamená v odlišné kultuře to samé, jako v té české.

Kromě úsměvu však dle tvrzení Šiškové existuje spousta dalších odlišností v chování. Už jiná barva pleti sama o sobě dává podnět ke vzniku různých předsudků a mnohdy neuvědomovaných reakcí (Šišková 2001: 102). „Sami Vietnamci na nás většinou vnímají ochlupení a bledou pleť“ (Šišková 2001: 102). Podle Šiškové z jejich hlediska máme poměrně směšný vzhled. Ačkoli mají Evropané většinou různou výšku a barvu vlasů, jsou pro Vietnamce (resp. Asiaty) na první pohled stejně nerozeznatelní jako oni pro nás. I my Evropané se často dopouštíme různého kategorizování a uchylujeme se k předsudkům. I nám

se například výška Vietnamců může zdát směšná a můžeme například tvrdit, že vzhledově jsou všichni Vietnamci stejní, všichni mají černou barvu vlasů, žlutou pokožku a tím pádem jsou od sebe zcela nerozeznatelní. Dochází tak k různému zobecňování a k utváření předsudků a názorů ve společnosti. Toto však vnímáme pouze my Evropané a ti, kteří z Vietnamu nepochází a tento národ vůbec nezná (Šišková 2001: 102). Toto chování nás tedy podle Šiškové může svádět k předsudkům typu „kdo je malý, je jako děčko, navíc když se stále přihloupě usmívá“ (Šišková 2001: 102). S tímto předsudkem se potýkala i armáda Spojených států při válce ve Vietnamu, kdy zpočátku velice podcenila schopnosti „malých a usměvavých lidí“. Toto je dobrý příklad toho, jak nás naše představy mohou klamat, pokud neznáme jazyk, kulturu, hodnoty a tradice jiného národa. „Vidíme-li například dva vietnamské studenty, jak se navzájem objímají, je to pouze výraz jejich blízkého přátelství, nikoli jiné sexuální orientace“ (Šišková 2001: 102).

Jak se dále můžeme dočíst u Šiškové, citové vnímání představuje v životě Asiatů daleko větší smysl než u nás (Šišková 2001: 102). „Zatímco u nás se milenecké páry na veřejnosti bezostyšně líbají, ve Vietnamu je to naopak nepřipustné, jelikož s tím nejcennějším, co mají, je zakázáno se chlubit“ (Šišková 2001: 102).

Dotyk či pohlazení po vlasech je dle Šiškové výsadou rodičů, kteří hladí své děti. Jinak se pohlazení považuje za projev přílišné sebedůvěry. Pro mnohé dívky, které žijí na vietnamském venkově, jsou vlasy tou nejcennější ozdobou a pokladem, co mají (Šišková 2001: 102). Od paní učitelky jsem se na toto téma bohužel nic nedozvěděla, avšak v organizaci, kam jsem docházela na stáž, bylo toto chování běžné, vychovatelky a pracovnice velmi často pohladily děti po vlasech za skvělé studijní výsledky nebo i jen tak, aby jim daly najevo, že je mají rády anebo jen zlepšily náladu, když děti neměly dobrý den. Děti jsou tedy na toto chování od českých vychovatelek zvyklé a hlazení po vlasech jim nevadí, není to bráno jako projev přílišné sebedůvěry.

„Při podání rukou druhá ruka přikryje a stiskne obě první podávané ruce. Chce-li vás někdo přivolat, nezačne na vás kynout ukazováčkem, pozvednutým směrem nahoru“ (Šišková 2001: 102). Otočí ruku hřbetem nahoru a začne pokyvvovat rukou v zápěstí. Toto gesto často vypadá, jak když vás vyzývá k odchodu nebo odhání.

Podle Šiškové Vietnamci věří, že jedním z projevů dobrého chování je být slušně oblečen a upraven. Smrkání do kapesníku je však naopak považováno za směšné a vnímáno jako projev neslušnosti (Šišková 2001: 102).

Dále Šišková uvádí, že pohostinnost patří k jedné ze základních ctností slušného chování. Každý je zvyklý každého kdykoliv pohostit. Mlaskání a říhání u jídla není považováno za neslušné a nepřipustné, ba naopak je projevem pocitu spokojenosti a pochvalou hostiteli. Drobky se nechávají spadnout na zem, po jídle se vše uklidí (Šišková 2001: 102).

Nadšení z jídla a celková jeho příprava je, dle tvrzení Šiškové, pro Vietnamce typická a pro Čechy velmi dobře známá, a to převážně kvůli velkému počtu všudypřítomných vietnamských restaurací. Při rozhovorech se všechny vietnamské děti z multikulturního centra shodly na významném postavení jídla a pohostinnosti v jejich národních tradicích (viz terénní deník, 1. 3. 2018). Vietnamci rádi připravují jídlo pro co nejširší možnou část rodiny a známých, jelikož právě při jídle se většinou probírají všemožná témata, popřípadě tento čas využijí k řešení nějakého problému Tyto společné obědy či večeře, kdy se sejde celá rodina, využívají jako chvíle strávené spolu a dohánějí tím tak čas, který na sebe během týdne tolik neměli (Šišková 2001: 102).

Jak se lze dočíst u Šiškové, při rozhovoru o spolupráci není důležité, aby druhý o všem věděl a znal celou pravdu. Nejdůležitější je, aby mu bylo zřejmé, že s ním chce mluví spolupracovat. Neklade příliš velký důraz na to, co říká, naopak se zaměřuje spíše na to, jak

odhadne situaci druhého i svou. Přísná a ostrá argumentace bývá považována za velmi nevhodnou, a to i mezi mladými. Dále není vhodný ani přímý pohled do očí, který může vyjadřovat domýšlivost druhého. Různé hádky, hlasité argumentace a přesvědčování druhého jsou pro Vietnamce velice nepříjemné situace, na které nejsou z domova zvyklí a jsou pro ně zpočátku zcela nepochopitelné (Šišková 2001: 102).

Při realizování mého výzkumu a provádění rozhovorů, mi byly všechny tyto informace o komunikování s cílem další spolupráce potvrzeny. Od dětí z multikulturního centra jsem se dále dozvěděla, že ve vietnamských rodinách je celkově nepřijatelné se mezi sebou dohadovat nebo si hlasitěji vyměňovat názory, je to prý považováno za projev neúcty k tomu druhému (viz terénní deník, 5. 3. 2018). Toto tvrzení mi bylo potvrzeno také paní učitelkou ze základní školy, se kterou jsem provedla rozhovor. Pro vietnamské rodiče prý není typické, aby na své děti křičely a takto je pod tlakem k něčemu nutily. S takovýmto chováním se prý nikdy nesešla.

Závěrem lze tedy shrnout, že pokud Čech cestuje do Vietnamu, nebo je například pozvaný k Vietnamcům na večeři a chce se zde chovat slušně, je dle Šiškové zapotřebí chovat se umírněně, nedávat najevo své problémy (Šišková 2001: 102). „Chceme-li se k někomu chovat uctivě, děláme klidné pomalé pohyby, s úctou podáváme věci druhému, dále v klidu a bez afektu k druhému promlouváme a svým správně zvoleným slovem mu prokazujeme, že si ho vážíme“ (Šišková 2001: 102).

6.3 Některé tradice zachovávané Vietnamci i v České republice

Jak se můžeme dočíst u Šiškové, většina Evropanů si nejspíše pod pojmem Vietnamci a jejich tradice představí typickou Vietnamskou kuchyni, díky které se proslavili po celém světě. Právě tedy tato tradice, obliba přípravy jídla, je jedna z prvních věcí, která je typická při kontaktu s Vietnamci u nás. Podle tradic by se měly na přípravu jídla vyčlenit dvě či tři

hodiny. Pokud se u jídla sejde celá rodina, je typické, že se u stolu řeší ty nejdůležitější otázky domácnosti, obchodu, vzdělání dítěte apod. Obědvá se velmi dlouho. Další dlouholetou a neodlučitelnou tradicí je uctívání předků. V každé domácnosti najdeme dnes již poněkud modifikované oltáře, stále se na nich však nacházejí klasické atributy, mezi něž patří ovoce, vonné tyčinky, fotografie blízkých členů rodiny a také fotografie předků. Rodiče velice často vedou dítě k tomu, aby bylo hrdé na svou vlast a bylo jí věrné (Šišková 2001: 103).

Co se týče svátků, tak mezi ty nejvýznamnější nepochybně dle Šiškové patří oslavy nového roku, které jsou Vietnamci nazývány Tet. Oslavy se řídí podle lunárního kalendáře, přicházejí tedy na přelomu ledna a února. V období těchto svátků se Vietnamci navzájem navštěvují, dávají si dárky a vzájemně se hostí. Nejbohatší tabule je právě tabule novoroční (Šišková 2001: 103). „Způsob obchodování na asijských tržnicích a ve velkoobchodech se většinou řídí pouze asijskými zásadami“ (Šišková 2001: 103).

Ve svém vlastním výzkumu jsem se od paní učitelky mohla dozvědět například to, že „vietnamské děti spolu s rodiči slaví Vánoce, tak jak je zvykem u nás, dárky si tedy mezi sebou nadělují, večeri však mají typicky vietnamskou, kapra s bramborovým salátem tedy nepodávají“ (rozhovor, paní učitelka, 2. 3. 2019).

Ze zúčastněného pozorování díky mé účasti na stáži v jedné z organizací napomáhající při integraci, jsem měla možnost si tyto informace ověřit, jelikož jsem se s dětmi podílela na oslavě Velikonoc, kdy jsme si během zdobení perníčků, malování kraslic a vyrábění věnců z proutí, povídali také o dalších českých zvycích a tradicích. Když jsem se vietnamských kluků zeptala na zvyk o šlehání děvčat pomlázkou, většina z nich tuto tradici vůbec neznala. Když jsem se zeptala, jak slaví Vánoce, dostalo se mi stejných odpovědí, jako od paní učitelky ze základní školy, jelikož všechny vietnamské děti se shodly na tom, že dárky si mezi sebou v rodině dávají, večeri však mají svou vlastní, typickou vietnamskou.

6.4 Soužití na území ČR

Jak jsem díky vlastnímu výzkumu a načerpané literatury od Šiškové zjistila, snad nejvýraznějším rysem vietnamské komunity u nás je její uzavřenost. Ta je dána velkou kulturní odlišností, ze které k nám Vietnamci přijíždějí. Kvůli neznalosti české kultury, území, hodnot a tradic dochází ke kulturnímu šoku, kterému není zcela možné zamezit, mohou ho však alespoň zmírnit, a to vzájemným intenzivním stykem obou etnik. Již první vietnamští občané, kteří přijeli na území České republiky za prací, byli ihned po příjezdu na letiště odvezeni do ubytoven, kde byl každému z nich určen vlastní program. K uzavřenosti tohoto národa přispívají také do značné míry jazykové nedostatky, které jsou výsledkem nedostatečné jazykové přípravy. Všechny tyto okolnosti mají tedy za následek určitý odstup vietnamského národa od českého a neschopnost následného utváření a prohlubování vzájemných vztahů. Takovýto postoj Vietnamců vedl také k mnoha pomluvám a předsudkům ze strany Čechů (Šišková 2011: 104). „Čechy často provázely obavy, že k nám přijíždějí vietnamští občané, kteří nejsou zdravotně prověřováni a mohou být zdrojem různých chorob, že to mohou být narušení jedinci“ (Šišková 2001: 105). „K propojenosti komunity také přispěly tradiční hodnoty (soukromí rodiny) a navíc fakt, že sem zpočátku přijížděli většinou příbuzní a známí, kteří se vzájemně jezdili navštěvovat přes celou republiku“ (Šišková 2001: 105). „Dalším faktorem, který upevnil uzavřenost komunity, je institut „zástupce““ (Šišková 2001: 105). S vietnamskými pracujícími přijížděli oficiálně na naše území i tlumočníci, kteří měli za úkol řešit veškeré problémy vietnamské komunity, ke kterým by na našem území mohlo dojít. „Ani takovéto oficiální jednání na úřadech tedy neprobíhalo v přímé interakci Vietnamců a Čechů, nýbrž jen prostřednictvím několika vietnamských zástupců“ (Šišková 2001: 105). Jak dále píše Šišková, k tomuto přístupu jak ze strany Vietnamců, tak i Čechů a vytvořením těchto bariér přispěla do velké míry vietnamský ambasáda, jež velmi důkladně kontrolovala způsoby, jakými se Vietnamci na našem území chovají. V devadesátých letech

dochází ke změně a vietnamské zaměření se orientuje směrem k obchodu. Vznikají tak nové velkoobchody, tržnice, kde se zpravidla obchoduje podle asijských zvyklostí. Vzhledem k prostředí, ze kterého k nám Vietnamci přijíždějí, jsou jejich obavy a nedůvěra k oficiálním institucím pochopitelné. Stejně tak mezi většinou z nich panuje strach i nedůvěra z lékařů (Šišková 2001: 105). „Od padesátých let nebyly vzájemné vztahy Vietnamců a Čechů příliš posíleny z jedné ani z druhé strany“ (Šišková 2001: 105). Osobně si však myslím, že od roku 2001 a období, které autorka zmiňuje, se česko-vietnamské vztahy vyvíjejí pozitivně, většinová společnost se již moc nenechává ovlivňovat předsudky o této národnosti, což jsem se také díky mému výzkumu mohla dozvědět. Od paní učitelky jsem se dozvěděla, že všechny vietnamské děti vychází ve třídě se svými jak českými, tak vietnamskými vrstevníky bez problémů, mezi dětmi zde nedochází k žádnému srovnávání kvůli jiné národnosti, děti jsou vůči ostatním nekonfliktní a kamarádké. Jediný větší rozdíl, co se týká národnosti, zpozorovala paní učitelka v hovornosti dětí, kdy tvrdí, že vietnamské děti nebývají zpravidla tak hovorné a komunikativní, jako děti české. To může být následkem zatím ne tak dobré znalosti českého jazyka a některých pojmů. Zpočátku tak, když se vietnamské dítě dostane do české společnosti, může tak při komunikaci s ním docházet k nedorozumění, z kterého dítě může mít ze začátku strach, který má tendenci řešit svou uzavřeností.

6.5 „Boj tradic s novým prostředím“

Boj tradic s novým prostředím vnímá Černík především jako to, že je tradiční vietnamská rodina v novém prostředí hostitelské země vystavena tlakům, které postupně mění její principy a fungování. Jak otec, tak matka, která otce podle vietnamských tradic do České republiky následuje, nacházejí největší problém v plnohodnotné seberealizaci, které nejsou schopni uplatnit. Ve většině případů tak dochází k tomu, že otec nachází své místo u prodeje s oblečením, nebo v různých samoobsluhách či večerkách. Z těchto důvodů mnoho

vietnamských rodin čelí po příjezdu na naše území ekonomickým problémům a krizí tradičních hodnot. Další skutečností, kterou vietnamská rodina v ČR trpí, je ohrožení jednoho ze základních sloupů fungování rodiny: soudržnosti. Jak již bylo zmíněno, vietnamská rodina si velmi potrpí na vzájemné podpoře rodiny, podle svých tradic a zvyků jsou zvyklí na to, že mladší jedinci rodiny se starají o ty starší, je pro ně typické uctívání předků a celkově spolu celá vietnamská rodina je zvyklá trávit spoustu volného času. Tím, že část vietnamské rodiny odjede za prací a za zlepšení kvality jak svého, tak zejména života svých dětí díky možnostem lepšího vzdělání do České republiky. Dochází k tomu, že vietnamská rodina není na tak velkou vzdálenost schopna zajistit podporu starším příbuzným, a to jak psychickou, tak i finanční, jelikož stát přispívá ve Vietnamu důchodcům jen minimálně. Zdravotní a sociální péče je tak ve velké míře založena na pomoci rodiny. Snahu podpořit své rodiče u nás vietnamské rodiny řeší pravidelným posíláním peněz a jezdí je navštěvovat, nejčastěji na lunární Nový rok (Černík 2006: 161). „Často však nepřekonají výčitku vlastního svědomí, že se nechovají správně“ (Černík 2006: 161). Dále Černík dodává, že česká společnost má samozřejmě mnohem větší vliv na mladé Vietnamce, jelikož v mnoha případech se zde již narodili anebo na naše území přijeli jako velmi malí. Vietnamské zvyky, tradice a způsob života a myšlení znají tak z velké části pouze z vyprávění od rodičů, a i přesto, že se rodiče své děti v tomto duchu snaží vychovávat, vietnamské dítě se působení české kultury na svůj vývoj osobnosti neubrání a české tradice, zvyky, způsob myšlení a života jsou pro něj mnohem bližší a přirozenější, než ty vietnamské (Černík 2006: 161). „Česká společnost funguje jinak a mladí Vietnamci častou touží osamostatnit se, mít vlastní byt a nesdílet dům, každodenní život, ani své starosti s rodiči“ (Černík 2006: 161). Mladí Vietnamci zároveň však trpí stejnou výčitkou, jako starší generace, což je logické, jelikož v těchto tradicích vietnamské kultury byly od malička vychovávány. Podle tradice by tedy neměly odcházet. Jakékoliv rozhodnutí vede ke „konfliktu a s jeho výsledkem se se nemohou nikdy všechny

strany zcela smířit“ (Černík 2006: 161). Tyto informace o společném soužití s rodiči či samostatném bydlení, jsem se bohužel ve svém výzkumu neměla možnost dozvědět, jelikož všechny děti jsou zatím velmi malé a jsou ovlivněni rodiči a jejich výchovou, nevědí, co by do budoucna chtěly. Předpokládám tedy, že je nejspíš zbytečné, se jich v tomto okamžiku ptát.

V dnešní době je však čím dál běžnější a z mých zkušeností jsem se s tím již několikrát setkala, že Vietnamci zakládají nové rodiny na území České republiky, obvykle přitom však také s Vietnamkou, či Vietnamcem, jak se můžeme dočíst u Uherka (Uherek a kol. 2008: 110).

7 VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM VE VIETNAMU

Tuto kapitolu jsem se do své bakalářské práce rozhodla vložit na základě provedení rozhovoru s jednou vietnamskou dívkou, která několik let docházela na základní školu ve Vietnamu, má tak zkušenosti jak s vietnamským, tak i českým vzdělávacím systémem. Rozhovor je konkrétněji popsán v kapitole *Průběh výzkumu*.

7.1 Evropský vliv na vzdělávací systém ve Vietnamu

Jak se můžeme dočíst u Mendlíkové, ve vietnamských školách bylo potřeba rozšířit nabídku vyučovaných předmětů, jelikož se vietnamské školství v průběhu 50. let letěch potýkalo s problémy, jež později vedly k nedostatkům v oblasti vzdělání. Vietnamské školství bylo z největší míry ovlivněno Francouzi, kteří přišli v 17. století a později udělali z Vietnamu svou kolonii (Mendlíková 2011: 19). „Jejich zásluhou se pak začal vyvíjet nový modernější systém školství, který začal vytlačovat konfuciánskou výchovu“ (Mendlíková 2011: 19). Dále Mendlíková dodává, že tato reforma systému školství vedla k následnému zrušení konfuciánské výchovy roku 1919, díky níž došlo k vytváření nového školského systému, jehož vzorem bylo právě francouzské školství. Nový školský systém vedl k rozmachu vyučovaných předmětů, byl doplněn o nové předměty, umělecky a přírodovědně zaměřené a hlavním jazykem se stala francouzština. Období kolonizace však nepřálo chudým lidem, kteří si vzdělání bohužel dovolit nemohli a dále tak zůstávali negramotní. Těchto negramotných lidí byla většina, vzdělání v té době bylo přáno pouze bohatým nebo těm, kteří spolupracovali s tehdejší administrativní správou země. Francouzi byli známí svým hlásání a šířením myšlenek o svobodě a humanismu a dále také myšlenek o vědě a umění. Díky této víře a postoji k těmto idejím, Francouzi ve Vietnamcích probudili vědomí vlastenectví a semknutosti, což mělo za následek povstání proti Francouzům (Mendlíková 2011: 19).

„Vietnamu se podařilo osamostatnit v roce 1945“ (Mendlíková 2011: 19). Toto osamostatnění vedlo, podle Mendlíkové, ke vzniku nového systému školství Vietnamské demokratické republiky (Mendlíková 2011: 19).

7.2 Současný vzdělávací systém ve Vietnamu

Jak se můžeme dozvědět od Černíka, současný vzdělávací systém se začal formovat v roce 1945 poté, co severní Vietnam získal samostatnost. Následujících 30 let byl jeho vývoj však narušen konflikty s Francií a USA (Černík a kol. 2006: 134). „V roce 1975 došlo k politickému a vojenskému sjednocení Vietnamu“ (Černík a kol. 2006: 134). Vietnamské školství je tedy poměrně dost mladé, a jelikož vznikalo a rozvíjelo se za těchto složitých válečných a politických podmínek, neslo s sebou mnoho nedostatků a problémů, které ve vietnamském školství již zůstaly a objevují se i v současnosti. Tyto problémy, mimo jiné, byly způsobeny zejména „nízkou úrovní moderní vědy, pedagogiky, i ekonomickým omezením“ (Černík a kol. 2006: 134). Vietnamské ministerstvo školství se však tyto nedostatky snaží odstranit a celkově si klade za cíl zvýšit úroveň vzdělání přikláněním se k obecným světovým vzdělávacím trendům. Dále Černík dodává, že tato snaha o změnu a zlepšení vzdělávacího systému vedla v lednu roku 1979 k realizaci velké reformy systému školství. Prvních 8 let, tedy do roku 1987, probíhala však jen v rámci obecného vzdělávání a výchovy, tedy na základních a středních školách (Černík a kol. 2006: 134). „V roce 1986, kdy začala ve Vietnamu přestavba hospodářství doi moi, byla školská reforma přehodnocena podle nových politických strategií a její realizace rozšířena na celý školský systém“ (Černík a kol. 2006: 134). V období dalších téměř dvaceti let podle Černíka nedocházelo k výraznějším změnám ve vietnamském školství (Černík a kol. 2006: 134). K dalšímu vývoji a obměnám

došlo až v „prosinci roku 1998, kdy vláda schválila nové školské zákony s účinností od 1. 6. 1999“ (Černík a kol. 2006: 134).

Nyní bych ráda popsala a zmínila odlišnosti, týkající se předškolního a školního věku žáků ve Vietnamu. Více se zaměřím na předškolní a školní věk, jelikož takto staré děti se účastnily mého výzkumu a okrajově pak zmíním i studium na středních a vysokých školách.

7.2.1 Předškolní věk

Podle Mendlíkové předškolním věkem rozumíme období života od 3 měsíců do 6 let. Matka ve Vietnamu může po narození dítěte zůstat na placené dovolené maximálně 4 měsíce, pak je její povinnost opět nastoupit do práce, s tím, že má zkrácenou pracovní dobu, do práce tedy přichází později a domů odchází dříve. Pokud je dítě nemocné, může matka zůstat doma na neplacené dovolené. Rodiče mají možnost dítě poslat buď do jeslí, což však není velmi běžné. Díky vietnamským tradicím, které hlásají soudržnost, semknutost a společné soužití rodiny, je totiž pro prarodiče hlídání miminka samozřejmé. Pro vietnamský život na venkově je typické soužití až 4 generací, s péčí o dítě tak nebývá problém (Mendlíková 2011: 21). „Pokud rodina žije ve městě, pak většinou přijíždí babička z vesnice a stará se o miminko tak dlouho, dokud je potřeba“ (Mendlíková 2011: 21).

Jesle

Jak je možné dočíst se u Mendlíkové, docházení do jeslí je ve Vietnamu určeno dětem od 3 měsíců do 3 let. Tam jsou pak podle věku rozděleny do různých skupin. Jesle podobně jako mateřské školky fungují zejména v ranních hodinách a tím tak umožňují rodičům věnovat se

svým aktivitám, a to zejména možností chodit do práce. Práce vychovatelek není vůbec snadná, jelikož nesou za malé děti velkou zodpovědnost, musí se o ně celý den pečovat, což spočívá v krmení, oblékání, u těch menších pak přebalování a když jsou nemocní, je jejich povinnost se o ně postarat. Očekává se od nich vřelý přístup a rozsáhlé znalosti o dětech (Mendlíková 2011: 21).

Školka

Jak se od Mendlíkové můžeme dozvědět, školku navštěvují děti od 3 do 6 let, přičemž se dělí na státní a soukromé. (Mendlíková 2011: 21). „Ve Vietnamu mateřské školy spadají buď pod obec, nebo pedagogický odbor města“ (Mendlíková 2011: 21). Jak dále zmiňuje Mendlíková, státní školky jsou zpravidla zadarmo, za ty soukromé však musí rodiče platit poměrně dost peněz, na druhou stranu však mají lepší vybavení, a jelikož do soukromých školek chodí menší počet dětí, vychovatelky tak mají možnost každému dítěti podle jeho individuálních potřeb věnovat více času a pozornosti, která se mu na té státní nemusí tolik dostávat. Hlavním úkolem školek obecně, jak těch státních, tak soukromých je rozvoj psychické i fyzické stránky dítěte, pomáhat formování jejich osobnosti a neposlední řadě připravit dítě na povinnou školní docházku. Všechna tato zmíněná poslání mateřských školek probíhají pomocí různých her a činností (Mendlíková 2011: 21).

7.2.2 Školní věk

Základní škola

Vietnamské děti, stejně tak jako u nás, nastupují na základní školy v 6 letech. Povinná školní docházka se ve Vietnamu oproti České republice však liší, jelikož trvá pouze 5 let. Po těchto

pěti letech docházení do školy, čeká vietnamské děti závěrečný test, který prověří jejich znalosti. Povinná docházka ve Vietnamu je teprve krátce, což je dáno hlavně historickým vývojem země, kdy dějiny tohoto státu byly posledních 50 let plné různých válečných bojů a konfliktů. Tyto spory měly mimo jiné dopad i na vzdělání, které již v té době obsahovalo mnoho nedostatků, což se týkalo zejména úrovně vědecké. I přes různé reformy školství, ke kterým docházelo s cílem zvýšit kvalitu vzdělání a nabídnout větší počet vyučovaných předmětů, patří Vietnam i v současnosti mezi chudší státy a investice do vzdělání je zde proto velmi nízká.

Většina Vietnamců žije podle tradic v horských oblastech, kde se živí zemědělstvím. Většina Vietnamců také nemá přístup ke vzdělání, jelikož podle tradic žijí vícegenerační rodiny v horských oblastech, kde se živí zemědělstvím. Život v těchto odlehlých horských oblastech může mít za následek neschopnost se dostat do měst, tím pádem se tak dostat k možnosti vzdělání. Mnoho obyvatel však nemá na zajištění si vzdělání ani dostatek financí, nebo si jen neuvědomují, jak moc je pro ně důležité. Čím blíže centru měst, tím se situace se vzděláním zlepšuje.

Po absolvování základní školy nastupuje většina vietnamských žáků na 1. stupeň střední školy, jejich motivace a píle k učení vychází z vietnamských tradic a způsobu výchovy rodičů již od dětství, proto je výjimkou, pokud žák ukončí studium v této fázi vzdělání a nepokračuje tak dále ve studiu. „Téměř 100 % dospělých žijících ve městech má vzdělání alespoň 1. stupně střední školy a spousta z nich má dokonce i maturitu“ (Mendlíková 2011: 22).

Střední škola

1. stupeň střední školy

Jak píše Mendlíková, první stupeň střední školy zahrnuje 5. až 9. třídu. Střední škola trvá tedy 4 roky a jsou na ni přijímáni žáci ve věku od 11 let. Toto studium je stejně tak jako na základní škole, opět ukončeno závěrečnou zkouškou, po které se žáci mohou rozhodnout buď pro ukončení studia, nebo v jeho dalším pokračování. Mohou tedy nastoupit do práce² anebo ve svých studiích pokračovat jak na 2. stupni střední školy³ (Mendlíková 2011: 22).

2. stupeň střední školy

2. stupeň střední školy se zaměřuje na všeobecné vzdělání, navazující na již získané znalosti studenta z předešlých let a rozšiřující tak jeho všeobecný rozhled.⁴ Zároveň také slouží jako příprava pro studenty, plánující budoucí studium na vysoké škole.⁵ Aby však byli žáci k tomuto studiu přijati, musí složit přijímací zkoušku⁶. Na konci tohoto stupně, tedy po třech letech čeká žáky maturitní zkouška (Mendlíková 2011: 23).

Odborné školy

Střední odborná škola

² Pro žáky na vesnicích je typické ukončení studia po dochození 1. stupně střední školy a následné nastoupení do práce. Jen málo z nich se rozhodne pro pokračování ve svých studiích (Mendlíková 2011: 22).

³ Tak si mohou vybírat a volit mezi dalšími školami, od nejrůznějších odborných středních, až po střední odborná učiliště (Mendlíková 2011: 22).

⁴ Jak je možné se u Mendlíkové dočíst, vietnamští žáci pokračují na 2. stupni střední školy po úspěšném napsání závěrečné zkoušky, kterou žáci musí splnit, aby absolvovali 1. stupeň střední školy (Mendlíková 2011: 23).

⁵ Těmito funkcemi a zaměřením nám tedy může tato škola připomínat naše česká gymnázia (Mendlíková 2011: 23).

⁶ Ta je ovšem velmi složitá a jen malé procento žáků u ní uspěje a může tak nastoupit na druhý stupeň střední školy (Mendlíková 2011: 23).

Podle tvrzení Mendlíkové, se ve Vietnamu setkáváme se dvěma typy středních odborných škol, a to se střední odbornou školou či středním odborným učilištěm. Na středních odborných školách si vietnamský žák může vybrat mezi tříletým a čtyřletým studiem a jsou určeny pro ty žáky, kteří úspěšně absolvovali 1. stupeň střední školy (Mendlíková 2011: 23).⁷

Střední odborná učiliště

Pod pojmem střední odborná učiliště si podle Mendlíkové můžeme představit jakési vzdělávací kurzy s délkou od jednoho do tří let. Žák si tak podle svých schopností, znalostí a vlastního uvážení může volit mezi krátkodobým či dlouhodobým kvalifikačním kurzem (Mendlíková 2011: 23).

7.2.3 Vysoké školy

Bakalářské studium

Jak se můžeme dočíst u Mendlíkové, stejně tak jako v České republice, bakalářské studium trvá ve Vietnamu tři roky. Vietnamští studenti jsou na vysokou školu přijímáni po úspěšném absolvování všech závěrečných zkoušek z předešlého studia a po absolvování maturity (Mendlíková 2011: 23). Vším ostatním se však bakalářské studium oproti tomu našemu velmi liší, a to zejména tím, že „školy, které nabízejí bakalářský studijní program, se ve Vietnamu nazývají vyšší odborné školy, kdy se většinou jedná o vzdělávání učitelů pro nižší stupně“ (Mendlíková 2011: 23).⁸ Do nedávna bylo možné na vysokých školách studovat pouze studium magisterské, po určitých změnách a reformách ve školství, ke kterým v předešlých

⁷ „Druhý typ nabízí programy na 1 nebo 2 roky a je určen pro ty, kteří ukončili vzdělání maturitou“ (Mendlíková 2011: 23).

⁸ Dále Mendlíková dodává, že vysoké školy spadají zpravidla pod správu provincie nebo ministerstva (Mendlíková 2011: 23).

letech došlo, je možné na některých vysokých školách, které takovou možnost nabízí, absolvovat také studium bakalářské (Mendlíková 2011: 23).⁹

Magisterské studium

Jak uvádí Mendlíková, magisterské studium rozlišujeme dle typu oboru na čtyřleté, pětileté a šestileté programy, přičemž se přijímací zkoušky na vysoké školy od těch bakalářských velmi liší (Mendlíková 2011: 24).

Doktorandské studium

Doktorandské studium, jak se můžeme od Mendlíkové dozvědět, není ve Vietnamu tak časté jako v České republice, většina vietnamských žáků ukončí svá studia magisterským titulem.

K tomu dochází zejména kvůli nedostatku financí a časovým důvodům¹⁰ (Mendlíková 2011: 24).

⁹ Pokud se studenti rozhodnou pokračovat v navazujícím magisterském studiu, musí úspěšně absolvovat studium bakalářské a složit závěrečné zkoušky, díky kterým pak mohou v navazujícím studiu stejného oboru na vysoké škole pokračovat. Žáků, kteří se takto rozhodnou a touto cestou vydají je však velmi málo (Mendlíková 2011: 23).

¹⁰ Stejně tak jako u nás, může mít doktorandské studium formu prezenční, kombinovanou anebo také dálkovou. Záleží jen na studentovi, která z těchto forem studia mu bude nejbližší a pro kterou se rozhodne. Podle zvolené formy studia se pak odvíjí i jeho délka (Mendlíková 2011: 24).

8 VIETNAMSKÉ DĚTI NA ČESKÝCH ŠKOLÁCH

8.1 Nové jazykové prostředí

Jak píše Černík, v rodinách, které v České republice žijí již delší dobu, často dochází k tomu, že se děti naučí česky velice dobře. Na druhou stranu však mají tendenci zapomínat svůj rodný jazyk, vietnamštinu (Černík a kol. 2006: 145). Tento problém může vést v rodinách extrémně i k takové situaci, že si „rodiče (hovořící vietnamsky) nerozumí se svými dětmi (hovořícími česky)“ (Černík a kol. 2006: 145). Tyto informace mi byly potvrzeny také Aničkou, díky níž jsem se dozvěděla, že s rodiči musí mluvit jedine vietnamsky, jelikož česky neumějí skoro vůbec. „Vietnamská krajanská sdružení i jednotlivci začínají velmi výrazně pociťovat, že jejich děti ztrácejí v cizině svou původní kulturní identitu“ (Černík a kol. 2006: 145). Ve snaze předejít těmto kulturním změnám se opět vietnamské děti v České republice začínají učit i vietnamsky. „Například v Praze bylo založeno centrum výuky vietnamštiny pro vietnamské děti“ (Černík a kol. 2006: 145).

8.2 Dítě ve dvou kulturách

Jak již bylo ve výše zmíněných kapitolách poznamenáno od různých autorů, zejména však od Černíka, vietnamští rodiče se své děti snaží vychovávat k pokoře, poslušnosti, udržování rodinné sounáležitosti, uctívání rodinných předků a dodržování dalších vietnamských tradic. Často však tyto stránky lidského chování typické pro vietnamskou národnost ve svém dítěti kvůli svému pracovnímu vytížení probudit nedokázali. Děti tak často nevykazují tradiční hodnoty a vzorce chování, které jsou však i přesto rodiči stále vyžadovány. Vietnamské rodiče velice často zůstávají celé dny v prostředí vietnamské komunity, není po nich tedy vyžadováno používání českého jazyka. Mnohdy u nich dochází k rozpolcení mezi dvě představy o životě vlastního dítěte (Černík a kol. 2006: 161). „Na jednu stranu touží umožnit dítěti přístup k dobrému vzdělání a všem vymoženostem západního světa a dát mu tak šanci

uskutečnit kariéru a vymanit se ze stánkařského života“ (Černík a kol. 2006: 161). Černík dále dodává, že i přesto je po dítěti od rodičů stále očekáváno projevení tradičních vietnamských hodnot a norem chování (Černík a kol. 2006: 161). Děti však oproti rodičům bývají v blízkém kontaktu s českou společností a kulturou. Ať už je to paní učitelka, vychovatelka, chůva nebo kamarádi, čím déle žije vietnamské dítě na území České republiky, tím více dochází k odcizení se od vietnamské kultury. „Úsilí rodičů proto často nechápou, je jim cizí, tradiční vietnamské chování jim v českém prostředí nepřijde efektivní a není pro ně využitelné“ (Černík a kol. 2006: 161). Ke kultuře rodičů postupně ztrácí vztah a je jim bližší kultura česká.

„Přirozeně tak v rodině vzniká rozpor a boj o identitu dítěte“ (Černík a kol. 2006: 161). Jak zde dále vysvětluje Černík, uvnitř dítěte samotného tak dochází k rozvoji pocitu ambivalence (Černík a kol. 2006: 161). „Tento pocit ambivalence se projevuje jako vnitřní rozpolcenost, a to jak k rodičům a jejich vietnamské kultuře (neprožívané a přikazované), tak ke kultuře české (prožívané, ale zakazované)“ (Černík a kol. 2006: 161). „Vzhledem k charakteru vietnamských rodinných vztahů může tento konflikt trvat až do vysokého věku studenta (třeba do 26 let), do kdy jsou pro dítě rodiče stále významným životním rádcem“ (Černík a kol. 2006: 161). Černík dále dodává, že v praxi tak u vietnamských dětí dochází k projevování kulturní dualismu. Během dne, kdy pobývají ve škole, jim nedělá problém pohybovat se v české společnosti a česky také komunikovat s vrstevníky i s učiteli, jakmile však přijdou domů, v jejich chování dochází ke změně a používání vietnamských kulturních vzorců, tím pádem se začnou chovat zcela jinak než ve společnosti české. V těchto případech pak může docházet k problémům, pokud Vietnamec naváže silnější a důvěrnější vztah s Čechem či Češkou (Černík a kol. 2006: 161).

Sama jsem měla možnost si tato tvrzení potvrdit i od Aničky. Dozvěděla jsem se, že jako malá neměla velké problémy s naučením se češtiny, oproti jejím rodičům, kteří byli

starší a učení nového jazyka by jim šlo hůře a pomaleji. Anička dále dodala, že mnoho vietnamských rodin právě spoléhá na to, že se jejich dítě naučí česky a poté s nimi bude docházet po úřadech a dalších institucích a pomáhat jim jako tlumočnick.

Kvůli značným odlišnostem v české a vietnamské kultuře, jež byly popsány ve výše zmíněných kapitolách, často dochází k nepochopení způsobu života vietnamského národa z pohledu národa českého a naopak (Černík a kol. 2006: 161). Díky kulturnímu dualismu však bude vietnamské dítě z těchto zkušeností ze znalosti dvou kultur a jazyků těžit, „neboť platí-li kolik jazyků umíš, tolikrát jsi člověkem, je nepochybné, že důvěrná znalost kultur má pro člověka ještě větší přínos“ (Černík a kol. 2006: 161). V dětství je však podle Černíka vietnamský žák často vystaven stresu, kdy mu není zcela jasná jeho identita a doléhají na něj očekávání určitých vzorců chování ze strany rodičů. Tuto situaci mu může pomoci usnadnit pedagog svým vstřícným přístupem (Černík a kol. 2006: 161).

8.3 Zapojení vietnamských rodičů do vzdělávání dětí

Zapojení vietnamských rodičů do vzdělávání dětí představuje podle Černíka velmi důležitou roli v integraci vietnamských dětí do české společnosti. „Tím, že se škole podaří zapojit vietnamské rodiče do vzdělávání dětí, může napomoci i jejich integraci v ČR“ (Černík a kol. 2006: 162). Černík dále svá tvrzení doplňuje tím, že lepší porozumění vietnamských rodičů české kultuře a zlepšení českého jazyka pak může minimalizovat tlak na psychiku žáka, který již nebude muset neustále vysvětlovat českou školu svým vietnamským rodičům a naopak. Zároveň tak vietnamští rodiče budou schopni navštěvovat například třídní schůzky, dozví se tedy o svém dítěti opět další a jiné informace, než jim byly dosud známé (Černík a kol. 2006: 162). Získají tak od českého učitele či učitelky „zpětnou vazbu, jak o vzdělání svého dítěte,

tak i o výchově a vývoji jeho osobnosti“ (tamtéž). Problém je v tom, že „ne každá škola si však uvědomí své možnosti, a to ani, pokud jde o využití vietnamského dítěte (resp. vietnamské kultury) při výuce, ani pokud jde o vlastní integrační potenciál“ (tamtéž). Podle Černíka tak Vietnamská komunita občas přebírá některé výchovné činnosti, vydává například příručky českého jazyka, různé slovníčky odlišných kvalit apod. Podle vietnamských tradic je zcela běžné, že dítě s vynikajícími studijními výsledky je za ně odměňováno veřejně. Ve vietnamské kultuře je vzdělání a úcta jak k učiteli, tak vůbec k možnosti studia velmi důležitá, proto si vietnamští rodiče nedělají starosti s tím, kolik za vzdělání svých dětí zaplatí. Je pro ně typické, že platí relativně vysoké částky jak za učitele češtiny, tak za všeobecné doučování svých dětí. Na vlastní sebevzdělání jim kvůli nedostatku času, který tráví zpravidla v práci a většinou celý den pouze ve vietnamské komunitě, nezbyvá mnoho volného času. Vyšší částky vydávají také na to, aby v majoritní společnosti vyrovnaly své společenské a kulturní handicapy (jazyková a znalostní bariéra apod.) Příslušníci vietnamské národnosti jsou známí tím, že patří k těm migrantům, kteří na tom nejsou se svými příjmy ekonomicky nejhůře. Dobré ekonomické postavení vietnamských rodin se odráží také ve výchově dětí, která je často velmi tržní a ekonomická (Černík a kol. 2006: 162). „Uč se, abys byl úspěšný, my tě finančně podpoříme“ (tamtéž). Dále Černík dodává, že „je důležité uspět v konkurenci“ (tamtéž). V mém výzkumu jsem se konkrétně od Aničky mohla dozvědět o jejích zkušenostech a odlišném přístupu k výchově jejími vietnamskými rodiči. Zde byla potvrzena slova Černíka, kdy Anička souhlasila s tím, že zpravidla většina vietnamských rodičů klade velký nátlak na jejich děti již od 1. třídy, kdy nastoupí do školy. Vietnamské dítě by mělo nejen dle rodičů, ale také vietnamských tradic a kultury, mít vynikající studijní výsledky. Pokud není dítě tak nadané, aby tyto požadavky splňovalo, neváhají mu rodiče sehnat to nejlepší doučování, přičemž finance neřeší. Zajisté se však vyskytují i rodiny, kterým se tak

dobře nedaří a nejsou schopny děti v takovéto velké míře podporovat. Ty jsem ve svém výzkumu však neměla možnost tak dobře poznat.

8.4 Dítě jako laický tlumočník

Podle Edith Harding-Esch a Philip Riley, autorů knihy *Bilingvní rodina*, „se bilingvní dítě učí dva jazyky stejným způsobem a ve stejné posloupnosti, jako se monolingvní dítě učí jeden jazyk, s tím rozdílem, že bilingvní se ještě musí naučit rozlišovat mezi oběma jazyky“ (Harding-Esch a kol. 2008:5). Dále dodávají, že „mechanismus rozlišování mezi dvěma jazyky se však ve své podstatě neliší od rozlišování v rámci jednoho jazykového systému u monolingvního dítěte“ (Harding-Esch a kol. 2008:5). „Dvojjazyčnost tak nevyžaduje žádné zvláštní duševní procesy, ale pouze rozšíření a vytříbení těch, které jsou společné všem, kdo nějaký jazyk ovládají“ (Harding-Esch a kol. 2008: 5). Podle Harding-Esche, bilingvní děti mohou hrát klíčovou roli ve zprostředkovávání komunikace dospělým, kteří ovládají pouze jeden jazyk. Vietnamské děti tedy nejčastěji zprostředkovávají komunikaci svým rodinným příslušníkům, přičemž nejčastěji vystupují v roli jazykového zprostředkovatele mezi rodičem a vyučujícím dítěte. Jelikož umí česky obvykle mnohem lépe než rodiče, často se také stává, že s nimi dochází na různé úřady či jiné instituce, kde se nachází v roli překladatele jako prostředníka. V těchto situacích však může dojít ke značným komplikacím a nedorozumění ze strany dítěte, jelikož není seznámeno s českou legislativou (Harding-Esch a kol. 2008: 5). Jak již bylo výše zmíněno v kapitole o vietnamských zvycích a tradicích, pro vietnamský národ je při komunikaci typické říci v danou chvíli to, co si myslí, že je nejlepší. Tento zvyk platí i při překládání, dítě tedy tento zvyk dodržuje, a navíc i s tím, že některé věci není ještě schopné pochopit nebo se je bojí říci (neúspěch ve škole atd.). Dochází k tomu, že pokud se dítě setká při tlumočení s kritikou mířenou na svoji osobu, použije určité strategie. Tyto strategie používá tak, aby došlo k oslabení či úplné eliminaci dané kritiky. „Takové tlumočení může

značně zatěžovat dítě odpovědností a zároveň zkreslovat vzájemnou komunikaci učitele a rodiče“ (Černík a kol. 2006: 163). Čím starší podle Černíka dítě je, tím více si uvědomuje svou schopnost nahlížet na různé situace z pohledu obou kultur, že situaci rozumí jinak a mnohdy lépe než jeho rodiče či pedagog. Díky tomu roste jeho sebevědomí. Pokud jde o výuku, děti jsou si velmi dobře vědomy toho, jak dané situace využít. Jelikož rodičům překládají hodnocení a poznámky od učitelů, často nebývají k rodičům upřímní, jelikož mají strach jim své horší výsledky sdělit (Černík a kol. 2006: 163). „Avšak i přes výborné studijní výsledky žáků tak vzniká prostor pro negativní faktor výchovy vietnamského dítěte: volnost způsobená tím, že dítě jako jediné z účastníků zná jak školu, tak i rodinu“ (Černík a kol. 2006: 163). S tímto tématem jsem se však během provádění výzkumu nesetkala. Obě tyto prostředí znají samozřejmě i české děti, zde však nevystupuje dítě v roli zprostředkovatele komunikace a pedagog tak může řešit problémy a komunikovat s rodiči i bez přítomnosti dítěte a vzájemně si informace ověřovat.

8.5 Úcta k učiteli a ke vzdělání

„Je možné, že rodiče přinesou učiteli či lékaři květiny, drobné dárky. Ve Vietnamu je zvykem takto se chovat. Ve většině případů dárek není myšlen jako úplatek, ale jako projev úcty k dané profesi, a to často i tehdy, pokud si například osobně učitel a rodič nejsou sympatičtí, rodič dárek stejně přinese. Učitelé jsou také ve Vietnamu navštěvováni při nemoci. Již se také stalo, že šli vietnamští žáci navštívit českou paní učitelku, ale dostali vynadáno od jejího manžela, že jsou neslušní, nemají rušit, a mají ji nechat odpočinout. Oni to však mysleli dobře. Chovali se tak, jak byli zvyklí z domova“ (Černík a kol. 2006: 164). Při mých rozhovorech s paní učitelkou se však o žádných dárcích nezmínila, když jsem se jí na darování dáreků českým učitelům od vietnamských dětí konkrétně zeptala, bylo mi přímo řečeno: „*Tak s tímhle jsem se nikdy nesetkala, vietnamští žáci, stejně tak jako čeští, přinesou*

květinu, maximálně jen nějakou malou pozornost pouze v červnu, kdy je konec školního roku a děti dostávají vysvědčení“ (rozhovor, paní učitelka, 2. 3. 2019). Je tak možné, že vietnamské děti vidí, že takové chování není u českých dětí běžné, a proto může tento původně vietnamský vzorec chování zanikat. Když jsem se však zmínila o úctě k učiteli a vzdělání, paní učitelka souhlasila a dodala, že u vietnamských dětí je opravdu vidět větší motivace ke vzdělání a mnohem větší úcta k učiteli, vietnamské dítě by si prý nikdy nedovolilo to, co dítě české, mají k učiteli velkou pokoru. Za možnost vzdělání jsou děti velmi vděčné, proto jim nedělá problém, vynaložit veškerou snahu, s cílem co nejlepších studijních výsledků, i přesto, že je to někdy velmi obtížné, jelikož se „neučí v ČR pouze dané předměty, ale také slovní zásobu češtiny“ (Černík a kol. 2006: 164).

Jak již bylo několikrát zmíněno, zejména od Černíka, úcta k učiteli a ke vzdělání vychází z vietnamských tradic a způsobů, jakými jsou děti rodiči vychovávány a vedeny. Zpravidla je tedy běžné, že vietnamské děti jsou daleko více k učení motivovány než děti české (Černík a kol. 2006: 164). Určitými hodnotami či formami chování, jež charakterizují určitou společnost a její kulturu, můžeme nazvat kulturní vzorce. Tyto vzorce jsou „[...] obecně přijímán[y], napodobován[y], vstupuj[í] do procesu socializace [...]“ (Nešpor 2017).

Tato motivace a přístup vychází z „konfuciánské kultury, která mimo jiné hlásá povinnost úcty k rodičům, i k učitelům“ (Černík a kol. 2006: 164). Jak se dále dozvídám z knihy, význam a důležitost vzdělání se umocňuje také tím, že dlouhodobý válečný stav a sociální a ekonomická situace ve Vietnamu vedl k nedostupnosti vzdělání. A tak vietnamští rodiče někdy i přes nejtěžší ekonomické situace vedou své děti k pilnému studiu, zároveň si uvědomují důležitost ovládnutí češtiny na co možná nejlepší úrovni, a tak jsou ochotni platit poměrně velké částky za různá doučování a kroužky, které dítěti pomohou zlepšit si češtinu (Černík a kol. 2006: 164). Tyto informace se potvrdily i při rozhovoru s paní učitelkou, která zmínila, že vietnamské děti velmi často dochází buď přímo k profesionálnímu doučovateli

českého jazyka anebo jim pomáhá jejich paní učitelka českého jazyka. Dítě je tak velmi často vystaveno stresu, jelikož je rodiči nuceno chodit do různých kroužků, o které třeba nemá ani zájem a velmi intenzivně se učit. Pro vietnamské dítě je však toto chování a motivace ke studiu přirozené, jelikož je v tomto duchu od dětství vychovááno a moc dobře ví, že v budoucnu se mu tato píle vrátí a zároveň se vždy může spolehnout na své rodiče, kteří jsou připraveni ho podpořit jak psychicky, tak finančně.

„V současné době je škola významnou institucí, která intenzivně může působit na česko-vietnamské vztahy. Pro vietnamskou rodinu je to často jediný informační kanál o české společnosti“ (Černík a kol. 2006: 164).

9 ANALÝZA VYTVOŘENÝCH DAT

Svým pozorováním jsem dospěla k názoru, že děti se začleňují do kolektivu bez problémů, paní učitelka mi dále potvrdila, že zde nedochází k žádnému posmívání vůči dětem jiné národnosti, ani k šikaně. Mohla jsem si však všimnout, že na některých hodinách sedí spolu v lavici vietnamské děti, což však může být dáno zasedacím pořádkem ve třídě. Žádné problémy v komunikaci mezi českými a vietnamskými dětmi jsem nezpozorovala, jak české, tak vietnamské děti jsou k sobě navzájem přátelské. Podobnou tematikou jako já, se ve své disertační práci s názvem *Sociální dynamika a interetnické vztahy v prostředí základních škol* zabývá též Mgr. et Mgr. Radek Vorlíček, Ph.D.¹¹

9.1 Sebereflexe

Jak jsem již zmínila, můj vstup do terénu započal stáží v jedné z organizací, jež pomáhá při integraci cizinců a jejich dětí do české společnosti. Konkrétně tuto stáž jsem si vybrala z toho důvodu, že již při naší třídní návštěvě organizace mě velmi zaujala její činnost a celkové poslání.

O problematiku integrace cizinců do české společnosti jsem se začala více zajímat před začátkem nástupu na stáž do této organizace, jelikož jsem o tématu začleňování cizinců do české společnosti do té doby neměla dostatek znalostí. Docházení na konkrétní stáž mi umožnilo rozšířit si povědomí o dané problematice a lépe jí porozumět. Díky mé aktivní

¹¹ K dohledání na této webové stránce: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/152045/>

účasti ve výše popsané organizaci jsem také načerpala mnoho nových zkušeností, které bych jinak, než praxí nezískala.

Zpočátku docházení na tuto stáž, kdy jsem ještě neměla žádné zkušenosti s dětmi cizinců, jsem si mnohokrát kladla různé otázky, zejména ty, související s komunikací, jednáním a celkovým přístupem k těmto dětem. Již ze začátku na mě děti působily velmi otevřeně k ostatním lidem, nijak se nestyděly, byly přátelské a komunikativní. Bez problémů jsem s nimi tak mohla navázat vztah. Bylo patrné, že jsou zvyklé na cizí lidi, jelikož na tuto stáž pravidelně dochází několik studentů. Na problematiku jsem se snažila nahlížet co nejobjektivněji a zároveň se jako výzkumník zdržet mého subjektivního názoru.

Díky mému vstupu do druhého terénu, konkrétně do jedné ze základních škol, který mi pomohl lépe si rozšířit své informace o této problematice a zároveň si o tomto tématu dohledat a zjistit další otázky, které jsem následně měla možnost položit jejich paní třídní učitelce při rozhovoru, a tím se tak co nejlépe přiblížit k odpovědím na položené výzkumné otázky.

V rozhovoru s vietnamskou dívkou, již nazývám Anička, jsem se dozvěděla plno zajímavých a pro můj výzkum důležitých odpovědí, které jsou detailně popsány v kapitole Průběh výzkumu. Anička při svém začleňování do kolektivu českých dětí prožila kulturní šok (viz kap. Pojmy). Ke kulturnímu šoku dochází v případě kontaktu dvou odlišných kultur, jež jsou sobě navzájem neznámé. Jedná se o otřes psychologického rázu, jenž je oním kontaktem a určitou nečekanou situací či chováním osob dané kultury způsoben (Nešpor 2018). Zároveň mi svými odpověďmi přiblížila rozdíly mezi vietnamským a českým školstvím, a pomohla mi tak celkově k lepšímu porozumění odlišnému přístupu k vietnamským dětem v českém školství a odlišnostem ve vietnamských a českých kulturních vzorcích.

Od Aničky mi bylo potvrzeno, že již od dětství byla rodiči vychovávána způsobem výchovy, jenž byl ve velké míře ovlivněn konfucianismem. Již od malička byla tedy vedena k hlavním idejím tohoto myšlenkového směru, a to zejména k projevování úcty k rodičům a celkově ke starším osobám. Byla vychovávána ve víře, že vzdělání patří k tomu nejdůležitějšímu, co je člověk schopen získat a čeho by si měl vážit. Anička začala chodit na základní školu ve Vietnamu, pak ale její otec – ovlivněn vidinou lepší finanční situace a celkově lepších sociálních podmínek a jistot – přišel s myšlenkou odjet za prací do České republiky, a tak ho celá její rodina následovala. „Z Vietnamu jsme odjeli, když mi bylo 11 let, v České republice jsem poté nastoupila do 5. třídy a pokračovala na základní škole“ (Anička, 6. 6. 2019). Anička dále dodává: „Byl to pro mě vcelku šok, děti se zde chovaly úplně jinak, než jsem byla zvyklá. Taký celý školský systém se zcela lišil od toho vietnamského“ (Anička, 6. 6. 2019). Od Aničky jsem se dozvěděla, že zpočátku musela mít českou asistentku, která jí se vším pomáhala. Jak s věcmi do školy, probíraným učivem, tak ale i celkově s tím, aby si zvykla na odlišný školský systém a jeho fungování. Zároveň však k nim domů docházela paní na doučování českého jazyka, jelikož když přijeli na naše území, nerozuměl prý nikdo z její rodiny ani slovo česky. „Doučování češtiny jsem měla několikrát do týdne, bylo toho na mě jako na malý dítě ze začátku docela moc, rodiče však trvali na tom, abych se česky naučila co nejrychleji a nejlépe, abych se pak mohla věnovat už jenom probírané látce ve škole a zvládala ji co nejlíp“ (Anička, 6. 6. 2019). Odpovídá Anička na moji otázku, zda měla nějaké problémy s českým jazykem nebo celkově ve škole. Dále dodává: „Rodičům hodně záleželo na tom, abych patřila k těm nejlepším žákům ze třídy, nikdy na mě však nekřičeli kvůli mým, ze začátku horším výsledkům, již od malička mě ve všem podporovali a za žádnou chybu netrestali“ (Anička, 6. 6. 2019).

Z důvodu odlišnosti těchto kultur přirozeně vznikají v průběhu migrace negativní předsudky a stereotypy vůči vietnamským migrantům. Daná skutečnost tedy úzce souvisí s

multikulturalismem. „Multikulturalistické ideologie touží ukotvit kulturu, která je v pohybu“ (Horáková 2012: 205). Horáková však tuto ideu vyvrací tvrzením, že svět se neskládá z ohraničených kultur, jak se nám multikulturalisté snaží namluvit a zároveň podle Eriksena, jak dále Horáková dovysvětluje, je „příslušnost ke skupině situační a relační: identity nejsou buď a nebo“ (tamtéž). V tomto případě se tedy vietnamské dítě narozené ve Vietnamu, ale poté přestěhované do České republiky a vyrůstající v českém prostředí mezi českými vrstevníky, dodržující české tradice a svátky, nemusí cítit a vnímat samo sebe jako Vietnamce, jelikož je mu bližší česká kultura. Od Aničky mi bylo potvrzeno, že již od dětství byla rodiči vychovávána způsobem výchovy, jenž byl ve velké míře ovlivněn konfucianismem. Jak již bylo výše zmíněno, vietnamští rodiče jsou velmi dobře známí svými nároky na vynikající studijní výsledky, které na své děti kladou.

9.2 Zodpovězení výzkumných otázek

Prostřednictvím zvolených metod, zúčastněného pozorování a rozhovorů jsem se snažila co nejlépe přiblížit mé položené výzkumné otázky: Jaké faktory ovlivňují integraci dětí cizinců pozitivně a jaké jí naopak brání?

Ve svém výzkumu jsem se zejména díky mé účasti na stáži v multikulturním centru měla možnost dozvědět mnoho zajímavých informací, jak o vietnamských dětech, tak celkově o integraci cizinců a dětí cizinců do české společnosti.

Mezi faktory, ovlivňující integraci cizinců příznivě, patří bezpochyby organizace, jejichž posláním je pomoci cizincům při integraci do české společnosti. Při svém zúčastněném i nezúčastněném pozorování a rozhovorech s informanty, jsem zjistila, že integraci vietnamských dětí pozitivně ovlivňuje především přístup pedagoga a kolektiv českých dětí. Při provedení výzkumu v jedné ze základních škol a konkrétně v tomto případě se mi potvrdil

kladný přístup učitelů k vietnamským žákům, kdy dětem byla v případě potřeby nabízena různá doučování či asistence během výuky.

Tyto organizace pomáhající při integraci cizinců se tak skvěle doplňují s přístupem učitelů k vietnamským dětem, jelikož organizace pomáhají jak rodičům s potřebnou administrativou a se splněním všech podmínek pro život v České republice, tak i dětem cizinců se začleněním do české společnosti a do kolektivu ostatních dětí. Nabízejí různé služby, od tlumočnictví přes doučování cizinců. Konkrétně multikulturní centrum, které je určeno pro děti cizinců, se zaměřuje také na jejich vzdělání, kdy s nimi vypracovávají domácí úkoly, popřípadě jim pomáhají s látkou, která jim ve škole dělá problémy.

S žádnými faktory, které by integraci cizinců bránily, nebo ji ovlivňovaly negativně, jsem se ve svém výzkumu nesešla. Ráda bych však dodala, že můj provedený výzkum představuje jen malou sondu do této problematiky. Bohužel se mi nepodařilo získat více informantů, s kterými bych měla možnost provést rozhovor. Proto je tato práce postavena spíše na kompilaci literatury a mnou zjištěných poznatků a informací, které jsem získala v terénu za použití již výše zmíněných výzkumných metod.

10 ZÁVĚR

Tato bakalářská práce je zaměřena na integraci vietnamských dětí do české společnosti. Na začátku práce jsou zmíněny cíle a výzkumná otázka, na kterou bych prostřednictvím zvolených metod při pohybu v terénu chtěla zodpovědět. Těmito metodami je zúčastněné pozorování, které jsem měla možnost provést v jedné z organizací, pomáhající integraci cizinců do české společnosti, a dále pak nezúčastněné pozorování na jedné základní škole, konkrétně v první třídě, kam dochází tři vietnamští žáci. Další metodou je provedení rozhovoru, nejprve s paní učitelkou již ze zmíněné třídy a poté s vietnamskou dívkou, na niž jsem dostala kontakt od této paní učitelky. Tato dívka, kterou v práci nazývám Anička, vyrůstala ve Vietnamu a docházela zde i do školy, následně se však v jejích jedenácti letech přestěhovali kvůli práci jejího otce do České republiky. V České republice nastoupila do 5. třídy základní školy a zde pokračovala ve studiu. Rozhovor s ní mi tak pomohl lépe pochopit rozdíly ve výchově dětí a odlišný přístup dětem v českém a vietnamském školství. Dále práce definuje pojmy, potřebné k lepšímu porozumění tématu, zmiňuje také základní modely imigrační politiky. Popisuje historický vývoj migrace a příchod Vietnamců na území České republiky. Zaměřuje se také na vzdělávací systém a následně na vietnamské děti na českých školách. V závěru je popsána analýza výzkumu, jeho shrnutí a zodpovězení výzkumných otázek.

Na základě mé sondy v jedné konkrétní třídě a za použití metody nezúčastněného pozorování se zde jeví začleňování vietnamských dětí do kolektivu mezi své české spolužáky jako bezproblémové. Ze své zkušenosti tak mohu říci, že zde nedochází žádnému posmívání vůči dětem jiné národnosti, ani k šikaně. Vietnamské rodiny se postupně adaptují na český školský systém. Tyto moje poznatky a následné analyzování dat z terénního deníku mi během rozhovoru potvrdila i paní učitelka.

K celkovému pochopení problematiky integrace dětí cizinců do české společnosti, mi velmi pomohly informace načerpané z použité literatury, jež mi rozšířila obzory o tomto tématu.

Význam této práce spočívá v částečném objasnění toho, jaké faktory napomáhají při integraci cizinců, konkrétně vietnamských dětí do českých škol, potažmo do české společnosti a jaké jí naopak brání. Výzkum této bakalářské práce byl pro mě velmi užitečný, neboť jsem se díky němu měla možnost dozvědět mnoho nových informací a rozšířit si znalosti o problematice integrace cizinců.

POUŽITÁ LITERATURA

- Asistent pedagoga 2013. *Historie*. Dostupné z: <http://www.asistentpedagoga.cz/historie> [20. 8. 2019]
- Brouček, S. 2003. *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR*. Praha: EÚ AV ČR.
- Culianu, P., I., M. Eliade. 2001. *Slovník náboženství*. Argo.
- Černík, J., J. Ičo, J. Kocourek a kol. 2006. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. OS Klub Hanoi. Dostupné z:
http://www.cerme.cz/media/cerme/ukazka_stud_mat/04/Prilohy/s_vietnamskymi_detmi.pdf [8. 5. 2019]
- Drbohlav, D., D. Dzúrová, J. Černík 2007. *Integrace cizinců, žáků základních a středních škol do české společnosti: příklad Prahy*. Geografie – Sborník České geografické společnosti.
- Drbohlav, D., Z. Uherek. 2007. *Reflexe migračních teorií*. Dostupné z:
<https://web.natur.cuni.cz/~ksgrrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf> [2. 7. 2019]
- Floriánová, A. 2013. *Integrace vietnamských dětí na Znojemsku*. Dostupné z:
https://theses.cz/id/0lvnyh/bakalarska_prace.pdf [6. 6. 2019]
- Harding-Esch, E., P. Riley. 2008. *Bilingvní rodina*. Praha: Portál.
- Heckmann, F. 2003. *The integration of Immigrants in European Societies*. Stuttgart, Lucius.
- Hendl, J. 2005. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál.
- Horáková, H. 2012. *Kultura jako všelék? Kritika soudobých přístupů*. Sociologické nakladatelství: SLON.
- Hubík, S. 2018. *Konfucianismus*. Dostupné z:
<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Konfucianismus> [2. 7. 2019]
- Jorgensen, D. L. 1989. *Participant Observation: A Methodology for Human Studies*. Sage.

- Kocourek, J. 2005. *Vietnamci v ČR*. SOCIOweb. [online]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=199&lst=106> [5. 4. 2019]
- Kocourek, J. 2006. Vietnamci v ČR. In: Leontiyeva, Y. a kol.: *Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů*. Sociologický ústav AV ČR, Praha.
- Mendlíková, H. 2011. *Integrace vietnamských dětí na 1. stupeň základní školy*. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/266072/pedf_b/BP.pdf [10. 5. 2019]
- Nešpor, Z. R. 2018. Šok kulturní. *Sociologická encyklopedie*. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Šok_kulturní [18. 8. 2019]
- Nešpor, Z. R. 2017. Vzor kulturní. *Sociologická encyklopedie*. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Vzor_kulturní [19. 8. 2019]
- Neumannová, K. 2012. *Vietnamská menšina v Havlíčkově Brodě*. Dostupné z: <https://is.vspj.cz/bp/get-bp/student/26882/thema/1741> [10. 5. 2019]
- Nováková, K. 2003. *Konfucianismus ve Vietnamu*. Dostupné z: <http://www.klubhanoi.cz/pdf/nokonfucian.pdf> [8. 6. 2019]
- Řehák, J. 2018. *Výběr metodou sněhové koule*. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/V%C3%BDb%C4%9Br_metodou_sn%C4%9Bhov%C3%A9_koule?fbclid=IwAR15gaIVw1JvJx6GrBZWJdZE87n8sHtlrHPii0BQk1MP-ky9bAzb-2BzOOK [1. 7. 2019]
- Šišková, T. 2001. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, s. r. o.
- Uherek, Z., Z. Korecká, T. Pojarová 2008. *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných imigračních skupin v České republice*. Praha: Etnologický ústav AV ČR.

PŘÍLOHY

Příloha I <i>Informovaný souhlas pro účastníky výzkumu</i>	68
Příloha II <i>Otázky k rozhovoru</i>	69

Příloha I *Informovaný souhlas pro účastníky výzkumu*¹²

Souhlasím s účastí na tomto výzkumu a zároveň dávám výzkumnici souhlas k použití a zveřejnění získaných informací v terénu. S obsahem a cílem tohoto výzkumu jsem byl/a seznámen/a a jsem si vědom/a tématem a zaměřením bakalářské práce.

Jsem si vědom/a toho, že během rozhovoru mohu odmítnout odpovědět na jakoukoli otázku.

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že má účast na výzkumu je dobrovolná a mohu ji během něj kdykoliv zrušit.

Souhlasím se zaznamenáním rozhovoru na nahrávací zařízení (prosím, zakroužkujte jednu z možností)

ANO

NE

Dne

Podpis informanta

¹² Informovaný souhlas, který byl předložen k podpisu každému účastníkovi výzkumu.

Příloha II *Otázky k rozhovoru*

- 1) Kolik vietnamských dětí je ve třídě a jak jsou staré?
- 2) Narodily se již v ČR?
- 3) Mají děti sourozence? Staršího/ mladšího?
- 4) Kde pracují rodiče?
- 5) Měly děti nebo stále mají nějakou českou „tetu“, která jim s dětmi pomáhá?
- 6) Kdo děti naučil česky? Měly s češtinou nějaké problémy?
- 7) Jak se děti učí? Zvládají veškerou látku dobře? S čím mají ve škole problémy?
- 8) Jak jsou děti rodiči vychovávány? (tradice, zvyky)
- 9) Mají děti oba rodiče v ČR?
- 10) Navštěvují rodiny Vietnam?
- 11) Jaké dodržují rodiny tradice a zvyky, zda slaví spíše naše české či vietnamské svátky?
- 12) Jak děti vychází s ostatními spolužáky?
- 13) Měly samotné děti nebo jejich rodiče nějaké problémy se začleněním do české společnosti?
- 14) Plánují v ČR vietnamské rodiny zůstat?